

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych

**Sprawozdanie z działalności
archiwów państwowych
w 2011 r.**

Warszawa 2012

Spis treści

WSTĘP	4
1. ZASÓB ARCHIWALNY	5
1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem	5
1.2. Zasób opracowany ogółem	5
1.3. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym	6
1.5. Zasób w toku opracowania	6
2. TECHNICZNE ZABEZPIECZENIE ZASOBU	7
2.1. Konserwacja właściwa	7
2.2. Koszty materiałowe konserwacji właściwej w roku sprawozdawczym	7
2.3. Profilaktyka konserwatorska	8
2.4. Prace intrologatorskie	8
2.5. Inne prace konserwatorskie	8
2.6. Kopie zabezpieczające zasobu archiwów państwowych	9
3. KSZTAŁTOWANIE NARODOWEGO ZASOBU ARCHIWALNEGO	10
3.1. Kadry AP i NDAP w zakresie nadzoru archiwalnego	10
3.2. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego	11
3.3. Organy opiniodawcze i doradcze w zakresie nadzoru archiwalnego w ramach jednostek podległych NDAP	12
3.4. Wartościowanie dokumentacji:	13
3.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne	13
3.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji	15
3.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych	16
3.5. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi	17
3.5.1. Kontrole archiwalne	17
3.5.2. Zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych.	19
3.5.3. Powierzenie materiałów archiwalnych	21
3.5.4. Użyczenie materiałów archiwalnych	21
3.6. Szkolenia, konsultacje, doradztwo	21
4. WYKORZYSTANIE ZASOBU ARCHIWALNEGO	23
4.1. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego	23
4.1.1. Udostępnianie zasobu w pracowniach naukowych	23
4.1.2. Pośrednie udostępnianie zasobu	25
4.2. Udostępnianie materiałów archiwalnych	25
4.3. Struktura udostępniania	31
4.4. Użytkownicy	32
4.5. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe	34
4.6. Reprografia (zbiory i wyniki bieżącej działalności)	38
4.7. Bazy danych	40
5. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA	42
5.1. Prace organów opiniodawczo-doradczych, działających przy dyrektorach archiwów państwowych oraz udział w pracach centralnych komisji i zespołów międzyarchiwalnych.	42

5.2. Zebrania naukowe	43
5.3. Udział w konferencjach naukowych	43
5.4. Udział w projektach wspólnych	44
5.5. Współpraca w zakresie archiwistyki	45
5.6. Publikacje pracowników archiwów państwowych	46
5.7. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych	47
6. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA I WYDAWNICZA	48
6.1. Filmy popularyzacyjno-edukacyjne o działalności NDAP i sieci archiwów państwowych	48
6.2. Działalność edukacyjna i popularyzatorska prowadzona przez Internet	48
6.3. Wystawy	48
6.4. Projekty wspierane i objęte patronatem przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych	50
6.5. Ważniejsze wydarzenia realizowane przez archiwa państwowe w 2011 r.	50
6.6. Działalność wydawnicza	52
7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	55
8. PRZECHOWYWANIE DOKUMENTACJI NIEARCHIWALNEJ	58
9. LEGISLACJA	59
10. KADRY	61
10.1. Zatrudnienie	61
10.2. Wykształcenie	61
10.3. Stażyści, praktykanci, wolontariusze	61
10.4. Podnoszenie kwalifikacji kadry w archiwach państwowych	62
11. FINANSE	63
11.1. Wydatki budżetowe	64
11.2. Dochody budżetowe	64
12. INWESTYCJE	66

WSTĘP

Archiwa państwowe, podległe Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych, działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Sieć archiwów państwowych na koniec 2011 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym: Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Archiwum Akt Nowych (AAN), Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC, do 2008 r. pod nazwą: Archiwum Dokumentacji Mechanicznej) oraz 30 archiwów wraz z 43 podległymi im oddziałami zamiejscowymi i 5 ekspozyturami, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny. Ponadto od początku 2005 r. funkcjonuje Archiwum Państwowe Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku (APDOP), obejmujące zasięgiem działania obszar całego państwa.

W 2011 r. w sieci archiwalnej zaszły następujące zmiany:

- z dniem 31 marca 2011 r. likwidacji uległ Oddział w Skołyszynie Archiwum Państwowego w Rzeszowie,

- z dniem 30 czerwca 2011 r. zlikwidowane zostały oddziały w Jędrzejowie, Pińczowie oraz Starachowicach Archiwum Państwowego w Kielcach.

Do 15 lutego 2011 r. urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełnił dr Sławomir Radoń. Dnia 15 marca 2011 r. na stanowisko pełniącego obowiązki Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych powołany został dr Andrzej Biernat. Od 10 sierpnia 2011 r. urząd Naczelnego Dyrektora pełni dr hab. Władysław Stępnia.

1. ZASÓB ARCHIWALNY

1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem

Zasób archiwalny, zgromadzony w archiwach państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r. obejmował ogółem:

- zespołów i zbiorów archiwalnych:	90 405
- jednostek inwentarzowych:	40 640 320
- metrów bieżących:	303 761,37

W porównaniu ze stanem na koniec 2010 r. rozmiar zasobu archiwalnego zwiększył się o 1 453 zespoły i zbiory oraz o 667 152 jednostki o łącznym metrażu 5 755,98 mb. Na rozmiar zasobu archiwalnego wpływ miało przede wszystkim przejmowanie materiałów z archiwów zakładowych, a także korekty ewidencji, opracowanie zasobu, dary, zakupy oraz ubytki dokumentacji nieposiadającej wartości historycznej.

Zasób Archiwum Państwowego Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku mierzył 13 011,44 mb dokumentacji niearchiwalnej, co stanowiło 1 199 990 jednostek. W roku sprawozdawczym odnotowano nabytki dokumentacji niearchiwalnej w liczbie 57 700 jednostek o metrażu 370,9 mb. Znacznie mniejszy niż w 2010 r. przyrost zasobu spowodowany był wstrzymaniem komercyjnego przejmowania dokumentacji o czasowym okresie przechowywania w związku z prowadzonymi pracami remontowymi budynku Archiwum.

Głównym czynnikiem kształtującym ogólny rozmiar zasobu archiwów państwowych było przejmowanie materiałów archiwalnych. Nabytki obejmowały 558 234 jednostki / 5 847,51 mb. Większość przejętych przez archiwa materiałów to dokumentacja wytworzona przez podmioty państwowe i samorządowe, której w roku sprawozdawczym przejęto łącznie 5 348,30 mb / 475 577 jednostek (894 zespoły). W efekcie korekty ewidencji zasób powiększył się o 90 728 jednostek / 165,76 mb.

1.2. Zasób opracowany ogółem

Tabela nr 1. Rozmiar zasobu opracowanego

rodzaj materiału archiwalnego		zasób opracowany ogółem				
		metry bieżące	jednostki inwentarzowe	liczba dokumentów elektronicznych	liczba plików	rozmiar w GB
1.	materiały aktowe	134 817,82	10 368 276	0	0	0
2.	dokumenty pergaminowe i papierowe	147,98	135 377	0	0	0
3.	dokumentacja techniczna	1 593,98	198 780	0	0	0

4.	materiały kartograficzne	85,07	211 369	0	0	0
5.	fotografie	24,26	187 443	1 405	1 405	144
6.	filmy	25,52	1 863	0	0	0
7.	nagrania dźwiękowe	2,61	30 682	0	0	0
8.	pieczęcie	0	16 356	0	0	0
9.	inne	119,98	47 661	0	0	0
	RAZEM:	136 817,22	11 197 807	1 405	1 405	144

Na koniec 2011 r. stan zasobu całkowicie opracowanego wyniósł 11 197 807 j. inw., co stanowi 136 817,22 mb. Największym odsetkiem opracowanego zasobu wykazał się AGAD (96,1% zasobu) AP Leszno (82,94%), AP Elbląg (75,21%), AP Poznań (69,24%) i AP Radom (69,08%).

1.3. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym

W 2011 r. zakończono przyjęciem przez komisje metodyczne opracowanie 184 972 j. inw. (1 735,08 mb), co stanowi o 135,55 mb więcej niż w roku poprzedzającym.

Liczba materiałów zinwentaryzowanych w 2011 r. wyniosła 980 859 j. inw., co stanowi 3 820,69 mb. Ponadto APDOP zewidencjonowało 6 211 j. inw. (4 851,21 mb) akt kat. A oraz 247 219 j. (2 100,55 mb) dokumentacji kat. B.

W 2011 r. ewidencja zasobu archiwów państwowych obejmowała 89 956 zespołów (zbiorów) archiwalnych i 25 346 410 jednostek (298 455,14 mb), co stanowi odpowiednio 99,5% zespołów (zbiorów), ponad 98% ogólnego metrażu i niewiele ponad 62% ogółu przechowywanych jednostek. Wartość wskaźnika łącznego stanu zewidencjonowania jednostek archiwalnych z zasobu archiwów państwowych wynika z niskiego wskaźnika zewidencjonowanych zbiorów fotografii z zasobu NAC. W pozostałych archiwach zewidencjonowane jest średnio 96% jednostek. 11 archiwów wykazuje 100% zewidencjonowania przechowywanych materiałów archiwalnych.

W stosunku do 2010 r. liczba zewidencjonowanych zespołów (zbiorów) wzrosła o 1,2% (1 065 zespołów), natomiast liczba zewidencjonowanych jednostek zwiększyła się o 4,73% (1 144 509 jednostek).

1.4. Zasób w toku opracowania

Według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r. w trakcie opracowania znajdowało się 314 zespołów. Są to m. in. akta miast, sądów, Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, rad narodowych, a także dokumentacja osób prywatnych.

2. TECHNICZNE ZABEZPIECZENIE ZASOBU

Zasób archiwów państwowych poddawany jest zabiegom z zakresu konserwacji właściwej i masowej oraz przedsięwzięciom profilaktycznym.

2.1. Konserwacja właściwa i masowa

Materiały archiwalne przechowywane w archiwach państwowych w 2011 r. poddawane były zabiegom indywidualnym, wśród których wymienić należy: czyszczenie mechaniczne (310 690 kart), sklejanie i podklejanie przedarć, pęknięć (178 955 kart), prostowanie (158 796 kart), uzupełnianie ubytków (67 786 kart), kąpiele wodne lub w rozpuszczalnikach i usuwanie przebarwień (52 812 kart) oraz regeneracja struktury papieru (50 760 kart). Podejmowano też działania służące rekonstrukcji i reperacji opraw oraz bloków ksiąg i poszytów, a także konserwacji pieczęci. Dezynfekcji indywidualnej poddano 18 507 kart.

Masowe zabiegi konserwatorskie polegały przede wszystkim na odkwaszaniu papieru oraz dezynfekcji w komorach próżniowych. Dezynfekcji poddano 1 454,87 mb materiałów archiwalnych (3 834 024 kart), a odkwaszaniu łącznie 507 480 kart.

Wśród archiwów, które zdezynfekowały największą ilość historycznej dokumentacji wymienić należy AP Bydgoszcz (504,25 mb), APDOP (362,26 mb). Dezynfekcji poddawano też przedmioty nietypowe: książki, kostiumy teatralne, obuwie z KL Majdanek, rzeźby) oraz AP Katowice (209,27 mb). Ponadto AP Gdańsk przeprowadziło odkażanie w komorze próżniowej 1 255 240 kart (8 866 j.a.) akt własnych i przekazywanych z jednostek organizacyjnych nadzorowanych przez to Archiwum.

Największą liczbę materiałów poddano odkwaszaniu w AP Katowice (odkwaszanie masowe – 193 064 karty), w AP Gdańsk (141 658 kart) oraz w APDOP (87 693 karty).

Ponadto AAN przeprowadziło kompleksowe zabiegi konserwatorskie obejmujące czyszczenie mechaniczne, odkwaszanie i wzmacnianie w maszynie C900, prostowanie, podklejanie przedarć lub uzupełnianie ubytków, a także laminowanie 113 352 kart dokumentów, w tym 57 567 kart w ramach projektu NDAP „Konserwacja Akt NSZZ Solidarność”.

2.2. Koszty materiałowe konserwacji właściwej w roku sprawozdawczym

Ogólne koszty materiałowe konserwacji poniesione przez archiwa państwowe w 2011 r. wyniosły 763 394,83 zł. Były one o ponad 266 000 zł wyższe niż w 2010 r.

2.3. Profilaktyka konserwatorska

Archiwa państwowe podejmowały także działania profilaktyczne, mające na celu zapewnienie materiałom archiwalnym optymalnych warunków przechowywania oraz zapobieżenie ich degradacji. Wśród przedsięwzięć profilaktycznych podejmowanych przez prawie wszystkie archiwa państwowe wymienić należy odkurzanie akt. Łącznie w 2011 r. zabiegowi temu poddano 45 461,01 mb akt, a także 154 151 j.a. fotografii z zasobu NAC. Istotnym przedsięwzięciem profilaktycznym było także umieszczanie materiałów archiwalnych w pudłach i teczkach z tektury bezkwasowej. Ogółem zabezpieczono w ten sposób 11 190,63 mb materiałów archiwalnych.

Podejmowano również działania związane z kontrolą warunków przechowywania zasobu w magazynach, w tym rejestrowanie, kontrolowanie i analizowanie parametrów temperatury i wilgotności względnej powietrza. Przeprowadzano też kontrole i przeglądy stanu zachowania wybranych akt.

Działające przy AGAD Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów objęło zabiegami profilaktycznymi dokumentację aktową, a także historyczne oprawy ksiąg, pieczęcie woskowe i lakowe, tłoki pieczętne, starodruki oraz zabytkowe fotografie.

2.4. Prace introligatorskie

W ramach prac introligatorskich wykonano 31 299 kopert, 12 387 pudeł archiwalnych, 7 861 obwolut, 3 967 opraw książkowych oraz 2 761 teczek tekturowych. Ponadto przeprowadzano laminowanie, bindowanie, ręczne docinanie wizytówek, bigowanie, sklejanie i oprawę akt luźnych.

2.5. Inne prace konserwatorskie

Wydawano opinie i ekspertyzy konserwatorskie dotyczące oceny stanu zachowania oraz postępu procesów starzenia się obiektów, a także sposobu przechowywania dokumentacji aktowej w archiwach zakładowych i składnicach akt. Sporządzano ponadto dokumentację konserwatorską.

Podejmowano również inicjatywy mające na celu przybliżenie zagadnień konserwacji archiwaliów i podnoszenie umiejętności pracowników archiwów państwowych oraz pracowników innych instytucji, którzy w swojej pracy mają styczność z zagadnieniami konserwacji archiwaliów. AP Kraków i NDAP zorganizowały i przeprowadziły warsztaty dla pracowników nt. identyfikacji fotografii i fotomechanicznych technik drukarskich oraz zabezpieczania materiałów fotograficznych w zbiorach archiwów, bibliotek i muzeów. Archiwum Państwowe w Lublinie przeprowadziło wewnętrzne szkolenia dla pracowników z zakresu profilaktyki i zabezpieczania materiałów archiwalnych oraz szkolenia dla pracowników innych instytucji w zakresie profilaktyki, zabezpieczania, identyfikacji

i kwalifikacji zniszczeń dokumentów archiwalnych. CLKA przy AGAD we współpracy z Fundacją Archeologia Fotografii zorganizowało szkolenie dla kuratorów muzeów i archiwów na Białorusi z zakresu identyfikacji, ochrony i zabezpieczenia fotografii. Staraniem Pracowni Konserwacji Materiałów Archiwalnych AP Poznań zorganizowano ponadto trzy konferencje naukowe w ramach Forum Wielkopolskich Konserwatorów Papieru i Skóry.

Archiwa angażowały się także w prowadzenie praktyk dla studentów, podczas których poruszane były zagadnienia konserwacji archiwaliów. CLKA przy AGAD przeprowadziło szkolenie praktykantów z Akademii Sztuk Pięknych dotyczące zagrożeń mikrobiologicznych w pracy konserwatorów papieru. AP Lublin zorganizowało zajęcia dydaktyczne oraz praktyki z zakresu profilaktyki i zabezpieczania materiałów archiwalnych dla studentów Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Pracownie konserwatorskie uczestniczyły także w przygotowywaniu opraw plastycznych wystaw, pokazów oraz okolicznościowych wydawnictw.

Pracownia Mikrobiologiczna CLKA przy AGAD przeprowadzała badania mikrobiologiczne w niektórych archiwach państwowych i innych instytucjach. CLKA realizowało też zadania związane z kontynuacją programu „Kwaśny papier”: koordynację badań kontroli jakości masowego odkwaszania, nadzór konserwatorski, szkolenia.

2.6. Kopie zabezpieczające zasobu archiwów państwowych

W 2011 r. realizowany był program digitalizacji zasobu archiwów państwowych, do którego zakwalifikowano dokumenty o największej wartości historycznej, najczęściej użytkowane lub najbardziej zagrożone destrukcją oryginalnych nośników. Archiwa sporządzały kopie zabezpieczające zasobu w postaci skanów (3 291 281) oraz fotografii cyfrowych (228 936). NAC, AP Gorzów Wielkopolski oraz AP Koszalin wykonywały także digitalizację nagrań dźwiękowych. Jednocześnie kontynuowano prowadzone od dziesięcioleci mikrofilmowanie zabezpieczające (1 833 357 klatek).

Kopie zabezpieczające sporządzane były przez archiwa państwowe przede wszystkim we własnym zakresie. Część tego typu prac zlecana była podmiotom zewnętrznym – innym archiwom oraz wykonawcom takim jak: Książnica Kopernikańska, Małopolskie Towarzystwo Genealogiczne, Towarzystwo Przyjaciół Archiwum Państwowego w Katowicach, Świętokrzyskie Towarzystwo Genealogiczne Świętogen. Na odpłatne zlecenia na wykonanie kopii zabezpieczających w skali całej sieci archiwów państwowych wydatkowano 124 660,25 zł.

3. KSZTAŁTOWANIE NARODOWEGO ZASOBU ARCHIWALNEGO DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ ARCHIWA PAŃSTWOWE I NACZELNĄ DYREKCJĘ ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH.

Archiwa państwowe uczestniczyły w procesie modernizacji państwa, a szczególnie istotny pod tym względem był ich udział w budowaniu e-administracji publicznej, które to przedsięwzięcie ma na celu wydajne uproszczenie załatwiania spraw i zapewnienie obywatelom dostępu do urzędów za pośrednictwem systemów teleinformatycznych.

Przy udziale ekspertów Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych sfinalizowano prace nad rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwów zakładowych. Akt ten m.in. szeroko reguluje zasady stosowania Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją – przede wszystkim przez organy samorządu terytorialnego i administracji zespolonej. Posługiwanie się systemami EZD było przedmiotem zorganizowanych przez NDAP szkoleń dla administracji.

Zaangażowanie archiwów państwowych w sprawowanie nadzoru nad postępowaniem z dokumentacją w jednostkach organizacyjnych modernizującej się administracji publicznej było w ubiegłym roku ogromne: zaopiniowały one 7 337 nowych przepisów kancelaryjnych i uzgodniły 456 modyfikacji w przepisach obowiązujących.

Rok 2011 był pierwszym pełnym rokiem realizacji *Strategii archiwów państwowych na lata 2010-2020*. Strategia postawiła przed archiwami państwowymi i Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych jako jeden z celów *Zapewnienie efektywności zarządzania dokumentacją, w tym dokumentem elektronicznym, w podmiotach wykonujących zadania publiczne*. By to osiągnąć zaplanowano działania zmierzające do:

- wspierania procesu legislacyjnego w zakresie tworzenia standardów efektywnego zarządzania dokumentacją,
- upowszechniania dobrej praktyki w tej dziedzinie,
- profesjonalnego nadzorowania i monitorowania postępowania z dokumentacją oraz procesu jej wartościowania, celem wydzielenia dokumentacji o wartości historycznej, trwale przechowywanej jako części dziedzictwa archiwalnego Polski
- podnoszenia i rozwijania kwalifikacji służb archiwalnych odpowiedzialnych za ten aspekt aktywności Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych i sieci archiwów państwowych.

3.1. Kadry AP i NDAP w zakresie nadzoru archiwalnego

Zadania z zakresu kształtowania narodowego zasobu archiwalnego realizowane są w ramach 130,5 etatów na 1.522,73 etatów ogółem, co stanowi 8%

ogólnej liczby etatów w 32 archiwach państwowych, podległych Naczelnemu Dyrektorowi i w obsługującym go urzędzie.

W roku sprawozdawczym kontynuowano w Naczelnej Dyrekcji, ale już w ramach działań podejmowanych na rzecz realizacji *Strategii*, program podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników archiwów państwowych, odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu nadzoru archiwalnego. W sumie zorganizowano 3 spotkania szkoleniowe, w których wzięło udział 229 osób:

- 1) w dn. 1 marca poświęcone omówieniu przepisy rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwów zakładowych (Dz. U. Nr 14, poz. 67) – udział 99 osób;
- 2) w dn. 20-22 czerwca pt. „*Systemy EZD i systemy tradycyjne w zarządzaniu dokumentacją a sposób sprawowania nadzoru archiwalnego nad postępowaniem z dokumentacją*” – udział 57 osób;
- 3) w dn. 21-24 listopada poświęcone omówieniu metodyki pracy archiwalnej w archiwum zakładowym (składnicy akt) oraz organizacji pracy w archiwach państwowych w zakresie przejmowania materiałów archiwalnych, a także zasadom i trybowi przejmowania materiałów archiwalnych – udział 73 osób.

W 2011 r. kontynuowano prowadzenie dla archiwistów państwowych specjalnej strony www z aktualnościami z zakresu nadzoru archiwalnego (strona zabezpieczona hasłem).

3.2. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego

W 2011 r. kontynuowany był program stopniowej nowelizacji przepisów metodycznych w zakresie sposobu wykonywania nadzoru archiwalnego. Kompleksowo uregulowano sposób i tryb załatwiania przez archiwa państwowe spraw z zakresu zatwierdzania (uzgadniania) przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, uzupełniając regulacje w tym zakresie przez cały 2011 r. Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji przygotowała we współpracy z NDAP założenia do nowych regulacji dotyczących sposobu funkcjonowania i zakresu działania CKAOD oraz komisji archiwalnej oceny dokumentacji.

Nadal też, jak w latach poprzednich, podejmowano w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych na bieżąco działania w zakresie przygotowywania wyjaśnień oraz wytycznych dla archiwów państwowych w sprawach z zakresu nadzoru archiwalnego, m.in. informowano o zmianach w przepisach dotyczących spraw komorniczych, monitorowano i interweniowano w sprawach poruszanych na posiedzeniach komisji archiwalnej oceny dokumentacji, w zakresie prawidłowości ustalania jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne, relacji między archiwami a Instytutem Pamięci Narodowej, sposobu wartościowania dokumentacji, trybu brakowania dokumentacji biur powiatowych ARiMR, czy PKP S.A. oraz Poczty Polskiej S.A. oraz postępowania z dokumentacją sądów

wojskowych. Część z tych wyjaśnień przygotowywanych było na wniosek archiwów państwowych.

3.3. Organy opiniodawcze i doradcze w zakresie nadzoru archiwalnego w ramach jednostek podległych NDAP

Najważniejszym organem opiniodawczo-doradczym Naczelnego Dyrektora w zakresie kształtowania narodowego zasobu archiwalnego jest Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji (CKAOD). Jej skład, na 5-letnią kadencję, został ustalony w 2007 r. Rok sprawozdawczy był ostatnim rokiem pracy CKAOD w kadencji 2007-2011. W 2011 r. CKAOD zebrała się dwukrotnie na jednodniowych posiedzeniach. W tym czasie zaopiniowała 4 wnioski archiwów państwowych o zniszczenie dokumentacji nieposiadającej wartości historycznej, ale z różnych przyczyn przechowywanej jeszcze w zasobach tych archiwów. CKAOD wyraziła również opinie w zakresie wartości archiwalnej kartoteki zawierającej zbiór imiennych kart ulg przejazdowych dla emerytów, rencistów i ich rodzin, wytworzonych w latach 1968-2001 przez Biuro Wypłat Rent i Emerytur Kolejowych. Przyjęła także projekt założeń do zmiany zarządzenia Nr 4 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji oraz do zmiany decyzji nr 4 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 1 marca 2006 r. w sprawie utworzenia w archiwach państwowych komisji archiwalnej oceny dokumentacji oraz określenia zakresu i trybu ich działania.

W roku sprawozdawczym dużą aktywność wykazywały również, powołane w archiwach państwowych, komisje archiwalnej oceny dokumentacji (kaod). W sumie w całej Polsce działało 25 kaod, które obradowały w ramach 84 posiedzeń. Podejmowały one uchwały o charakterze opiniodawczo-doradczym w zakresie zagadnień dotyczących wartościowania dokumentacji, jej wyceniania oraz prawidłowości przygotowania materiałów archiwalnych do przekazania do archiwów państwowych. Przedmiotem prac komisji były także ogólne sprawy z zakresu realizacji zadań nadzoru archiwalnego, w tym na przykład sposób porządkowania dokumentacji w archiwach zakładowych.

Rok 2011 był rokiem wyjątkowym jeżeli chodzi o liczbę zespołów roboczych, powołanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych celem wsparcia działań w zakresie kształtowania zasobów archiwalnych. W sumie pracowały 3 zespoły, liczące w sumie 25 członków:

- Zespół do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych – 7 posiedzeń;
- Zespół do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu ustalania jednostek organizacyjnych, w których powstają materiały archiwalne – 5 posiedzeń;

- Zespół do analizy systemowej procesów w zakresie realizacji zadań kształtowania państwowego zasobu archiwalnego oraz przygotowania założeń do systemu teleinformatycznego „Nadzór” – 2 posiedzenia.

3.4. Wartościowanie dokumentacji:

Określone w polskiej archiwistyce zasady selekcji dokumentacji i wyłaniania materiałów archiwalnych do wieczystego zachowania opierają się na dwóch zasadach: wyborze instytucji, których dokumentację należy bezwzględnie zachować oraz na selekcji samej dokumentacji w tych instytucjach.

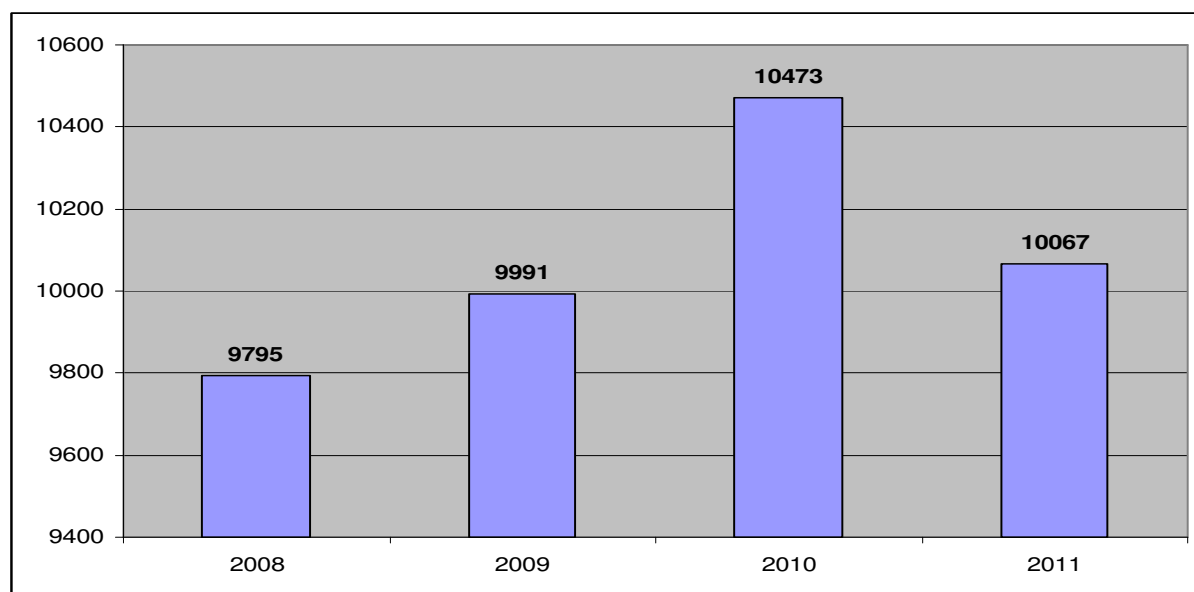
3.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne

Naczelnny Dyrektor oraz dyrektorzy archiwów państwowych mają ustawowo zagwarantowane prawo ustalania, które z działających państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych wytwarzają materiały archiwalne, wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego.

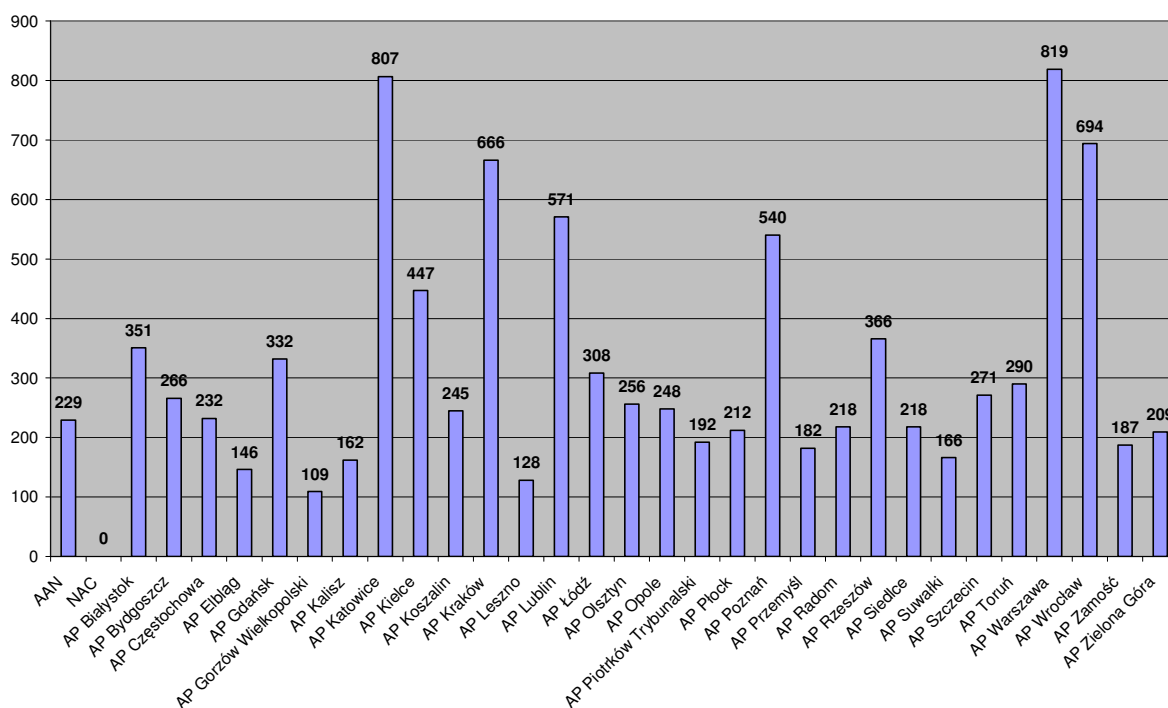
W roku sprawozdawczym ustalono 115 nowych jednostek organizacyjnych. Wykreślono natomiast 89 instytucji. Przyczynami wykreśleń były likwidacja lub upadłość podmiotu, jego przekształcenie, połączenie z inną instytucją, podział na dwie nowe instytucje lub też utrata statusu samodzielnej jednostki organizacyjnej.

Na koniec 2011 r. 32 archiwa państwowe w ramach 126,5 etatów nadzorowały bezpośrednio 10.067 jednostek organizacyjnych zarówno państwowych, jak i samorządowych, z ogólnej liczby 81.723 takich instytucji. Stanowi to więc prawie 12% tej ogólnej liczby. Średnio na jeden etat działalności z zakresu nadzoru archiwalnego przypada 80 instytucji. W stosunku do lat poprzednich widoczna jest stała tendencja wzrostu w zakresie ilości jednostek organizacyjnych pozostających pod nadzorem archiwów państwowych. Wyjątkiem jest tu relacja roku 2011 i 2010. Wynika to przede wszystkim z kompleksowej korekty danych dokonanej przez Archiwum Państwowe we Wrocławiu.

Wykres nr 1. Zmiany w liczbie jednostek nadzorowanych przez archiwa państwowe w latach 2008-2011

Wykres nr 2. Liczba jednostek nadzorowanych przez poszczególne archiwa państwowe w 2011 r.

Powyższe dane wynikają z prowadzonej przez archiwa państwowe ewidencji jednostek nadzorowanych w formie bazy danych „Nadzór”.

W ramach procedury ustalania jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne, zarówno Naczelny Dyrektor, jak i dyrektorzy archiwów państwowych podejmują rozstrzygnięcia, co do usytuowania archiwów w instytucjach o wielopoziomowej strukturze organizacyjnej. Stanowi to istotne wsparcie dla tych instytucji w określeniu właściwego zarządzania dokumentacją,

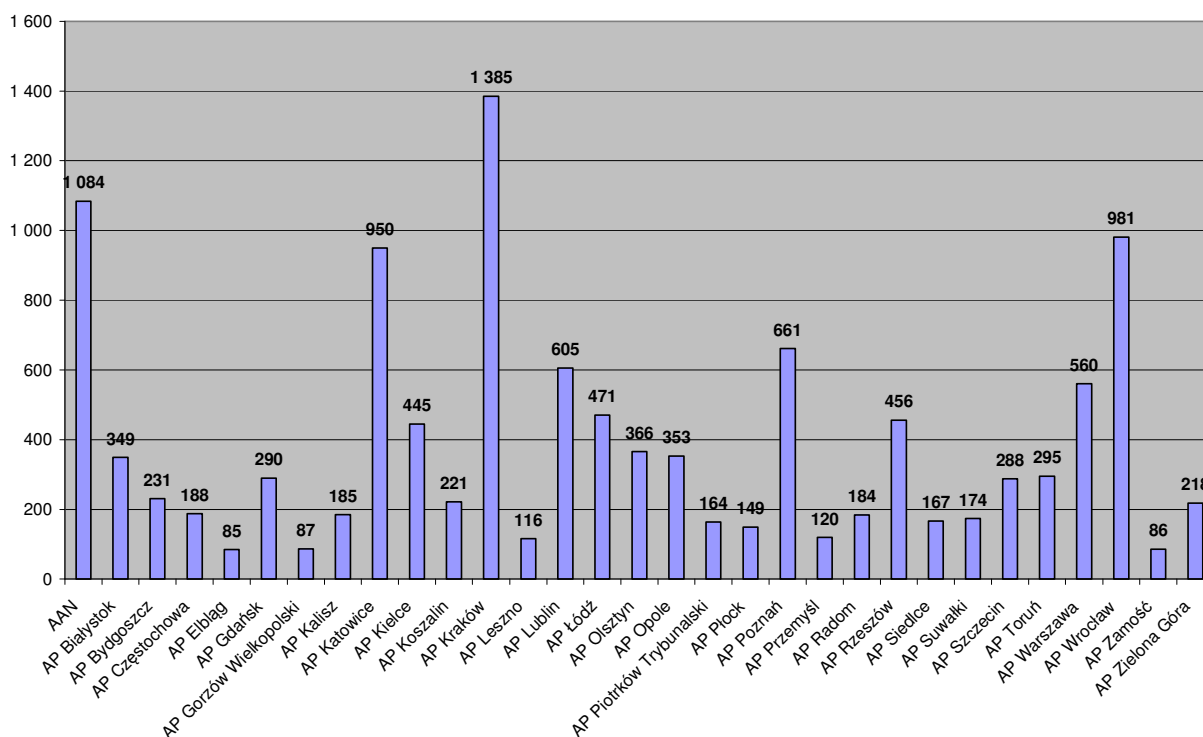
a tym samym w zakresie odpowiedniego realizowania ustawowych obowiązków. Naczelny Dyrektor podejmował działania w zakresie rozpoznania tych kwestii, co dotyczyło Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Banku Gospodarstwa Krajowego, Agencji Rozwoju Przemysłu, Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, czy rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych przy sądach powszechnych.

3.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji

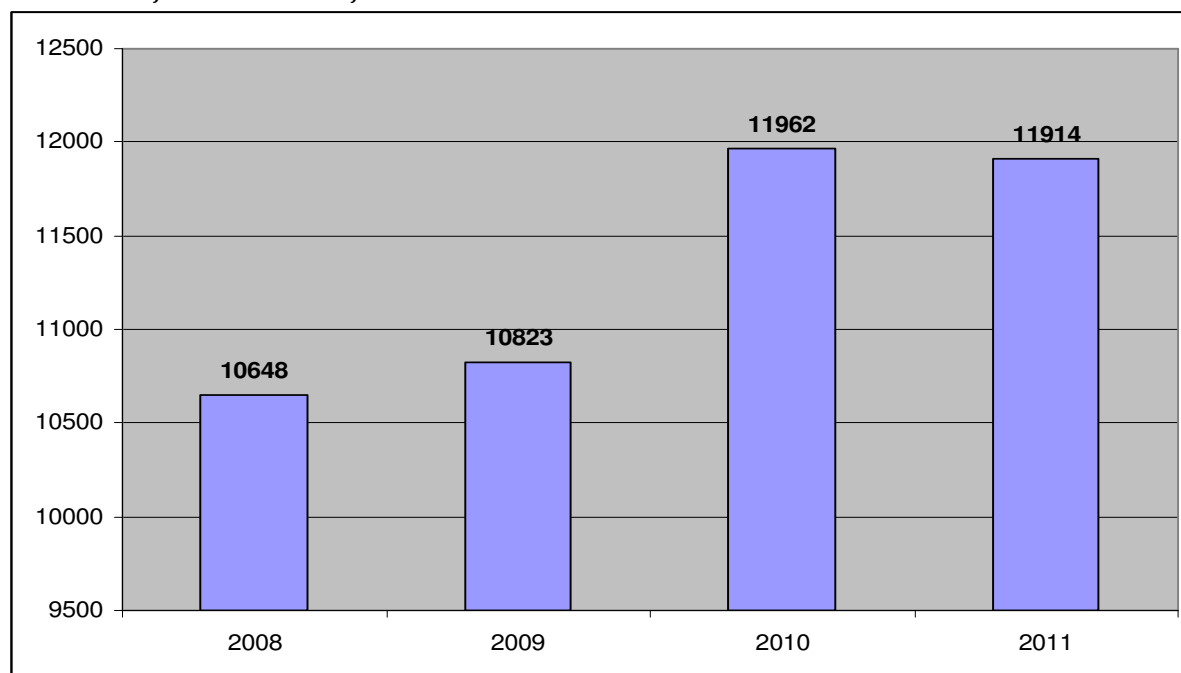
Żadna państwowa i samorządowa jednostka organizacyjna nie może samodzielnie zdecydować o zniszczeniu jakiejkolwiek dokumentacji. Zgodnie z prawem wymagana jest w tym celu zgoda bądź Naczelnego Dyrektora bądź dyrektora właściwego archiwum państwowego.

W roku sprawozdawczym Naczelny Dyrektor udzielił 6 zgód generalnych na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej. Natomiast dyrektorzy archiwów państwowych w ramach swoich uprawnień wyrazili 11.914 zgód jednorazowych na zniszczenie prawie 300 kmb dokumentacji.

Wykres nr 3. Liczba wyrażonych w 2011 r. przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej

Wykres nr 4. Zmiany w liczbie wyrażonych przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w latach 2008-2011

Powyższe działania poprzedzone były szczegółowymi postępowaniami wyjaśniającymi, w trakcie których wielokrotnie przedstawiciele archiwów państwowych wydłużali czas przechowywania dokumentacji ze względu na znaczenie dowodowo-prawne i praktyczne. Przeprowadzali też skomplikowane i długotrwałe ekspertyzy archiwalne – w sumie **1021** ekspertyz wyłącznie z zakresu brakowania dokumentacji na łączną ilość **1728** ekspertyz. W trakcie ekspertyz archiwisci państwowi, dokonując oceny sposobu wartościowania dokumentacji, wyłaniali szereg materiałów archiwalnych.

Godnym odnotowania jest także fakt, że w 2011 r. coraz więcej podmiotów ze sfery prywatnej zwracało się do archiwów państwowych z wnioskiem o zaopiniowanie sposobu wartościowania dokumentacji. W sumie archiwa państwowe wyraziły **811** opinii w sprawach zniszczenia prawie **16** kmb dokumentacji.

3.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych

Po drugiej wojnie światowej archiwa państwowe zabezpieczając porzuconą dokumentację, jak i dokumentację likwidowanych jednostek organizacyjnych, przejmowały ją do własnych zasobów bez dokonywania oceny jej wartości archiwalnej. Obecnie, przy intensyfikacji prac, zmierzających do zestandaryzowanego ewidencjonowania i opracowania dokumentacji, przechowywanej w ich zasobach, dokonują jej wartościowania celem ustalenia jaka jej część rzeczywiście stanowi dokumentację o wartości historycznej (tj. materiały archiwalne). Z tego względu wszczynana jest procedura tzw. brakowania dokumentacji z własnego zasobu. Procedura powyższa kontrolowana jest w pełni przez Naczelnego Dyrektora, który

za każdym razem dodatkowo zasięga opinii CKAOD. W roku sprawozdawczym gremium to rozpatrzyło 5 wniosków na zniszczenie 14,28 mb dokumentacji.

3.5. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi

Mając w swoich zasobach prawie 304 kmb materiałów archiwalnych, jednostki bezpośrednio podległe Naczelnemu Dyrektorowi, nadzorują równocześnie postępowanie z dokumentacją w państwowych i samorządowych jednostkach organizacyjnych w całej Polsce, które dysponują ponad 563 kmb materiałów archiwalnych. Nadzór ten realizowany jest poprzez kontrole archiwalne, zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz poprzez wyrażanie – w różnym trybie – zgody na pozostawianie tych zasobów poza magazynami archiwów państwowych.

W 2011 r. dodatkowo trwał trzyletni cykl realizacji priorytetów, wyznaczonych w działalności archiwów państwowych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. W zakresie nadzoru nad zarządzaniem dokumentacją oraz kształtowania zasobów archiwalnych wyznaczono dwa priorytety:

- 1) przygotowanie archiwów państwowych do nadzoru nad dokumentacją w postaci elektronicznej oraz zarządzania materiałami archiwalnymi w postaci elektronicznej;
- 2) oszacowanie tzw. nawisu archiwalnego, czyli ilości materiałów archiwalnych pozostających poza zasobami archiwów państwowych, które jednak powinny do tych zasobów zostać zgodnie z prawem przekazane w danym roku kalendarzowym.

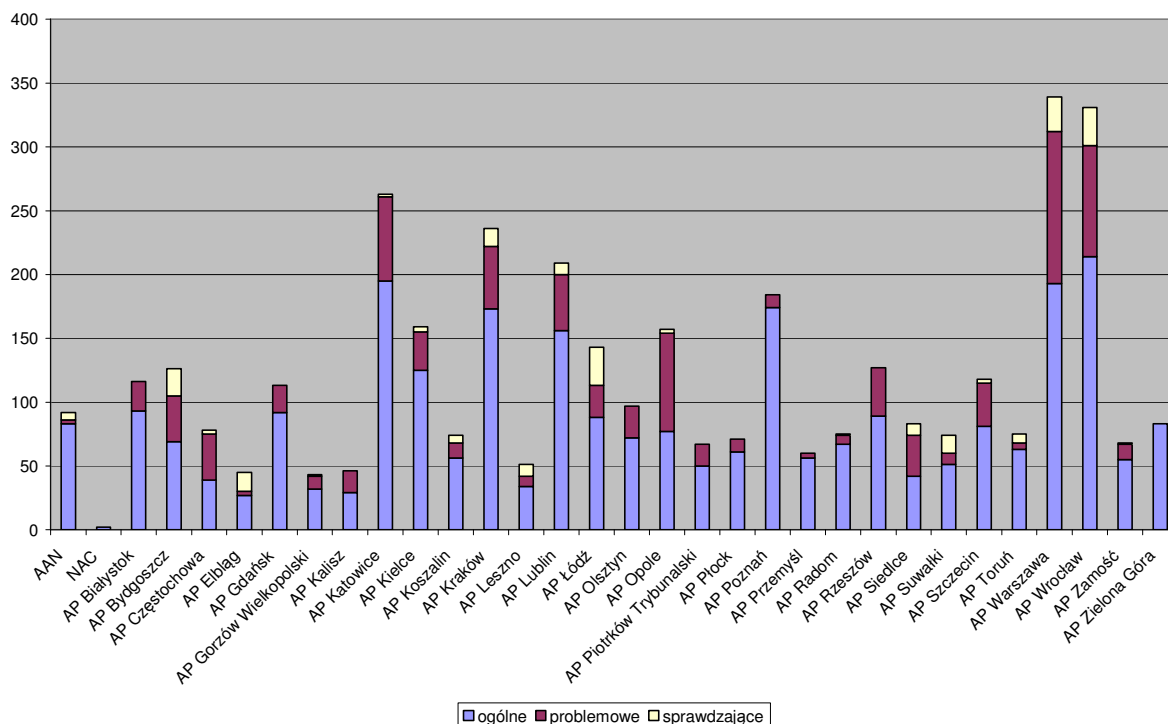
Realizacja ww. priorytetów dokonywana jest w ramach czynności nadzorczych, podejmowanych przez archiwa państwowe, a monitorowania jest w systemie półrocznym.

W 2011 r. rozpoczęto także pełną realizację *Strategii archiwów państwowych na lata 2010-2020*.

3.5.1. Kontrole archiwalne

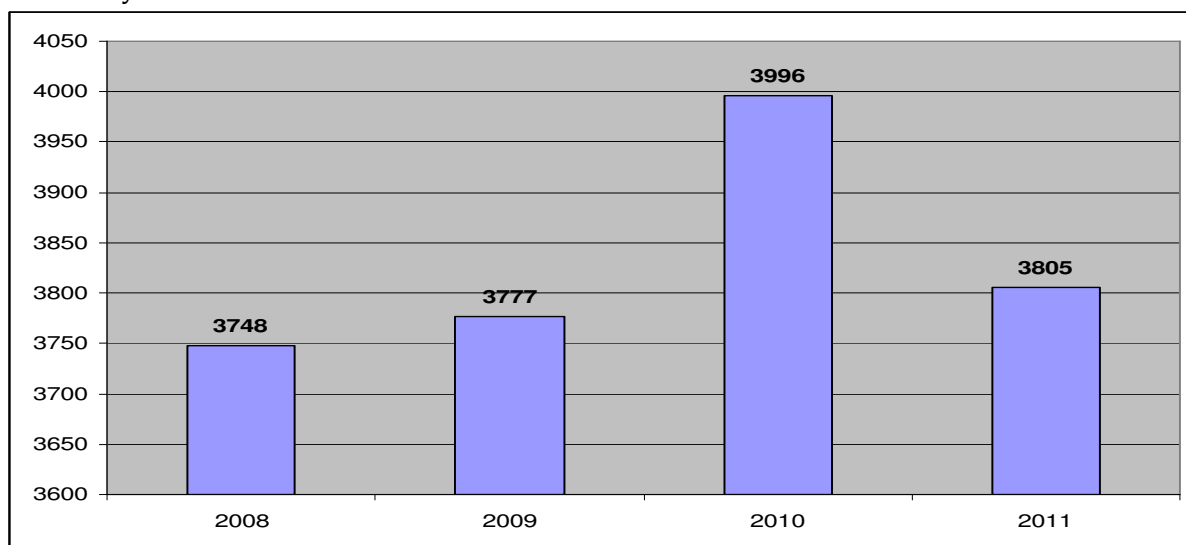
W 2011 roku archiwa państwowe przeprowadziły łącznie 3.805 kontroli, z czego 2.721 kontroli miało charakter ogólny, 869 – problemowy, a 215 – sprawdzający.

Wykres nr 5. Liczba kontroli archiwalnych przeprowadzonych przez poszczególne archiwa państwowe w 2011 r.

W 2011 r. nastąpiło zachwianie stałej tendencji wzrostowej w tym zakresie w stosunku do lat poprzednich. Przyczyn tego zjawiska było kilka. Przede wszystkim działalność archiwów państwowych w roku sprawozdawczym została zdeterminowana zatwierdzeniem napływających w dużej liczbie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych. Nie nastąpiło wzmocnienie kadrowe w zakresie realizacji zadań z zakresu kształtowania zasobów archiwalnych.

Wykres nr 6. Zmiany w liczbie przeprowadzonych przez archiwa państwowe kontroli archiwalnych w latach 2008-2011

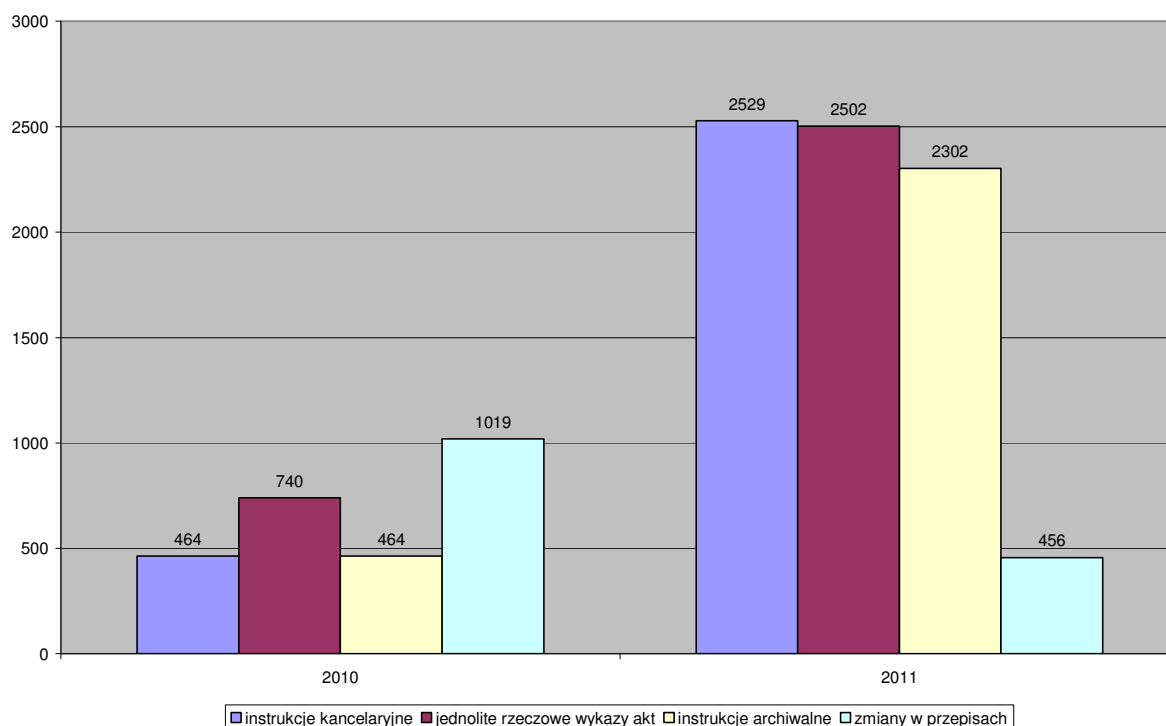
3.5.2. Zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych.

Rok sprawozdawczy przyniósł diametralną zmianę w zakresie realizacji tego zadania przez archiwa państwowe. Pomimo, że w ostatnich kilku latach można było zaobserwować coraz większe zainteresowanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych uregulowaniem w odpowiedni sposób procesu zarządzania dokumentacją, w tym dokumentacją elektroniczną, to jednak 2011 r. stał się pod tym względem rokiem wyjątkowym. Przyczyniło się do tego wydanie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz. U. Nr 14, poz. 67 i Nr 27, poz. 140). W wyniku uchylecia dotychczasowych przepisów kancelaryjnych dla administracji samorządowej okazało się, że większość samorządowych jednostek organizacyjnych korzystała z tych przepisów, choć nie miała do tego podstaw ani prawnych ani metodycznych. W ten sposób w 2011 r. archiwa państwowe stanęły przed problemem prowadzenia w tym samym czasie i dla dużej liczby różnorodnych podmiotów uzgodnień przepisów kancelaryjnych i archiwalnych. Prognozuje się, że do czasu nowelizacji ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach tendencja ta będzie się utrzymywała. Niestety archiwa państwowe, pomimo podjętych przez Naczelną Dyрекcję starań, nie uzyskały choćby czasowego wzmocnienia kadrowego w tym zakresie.

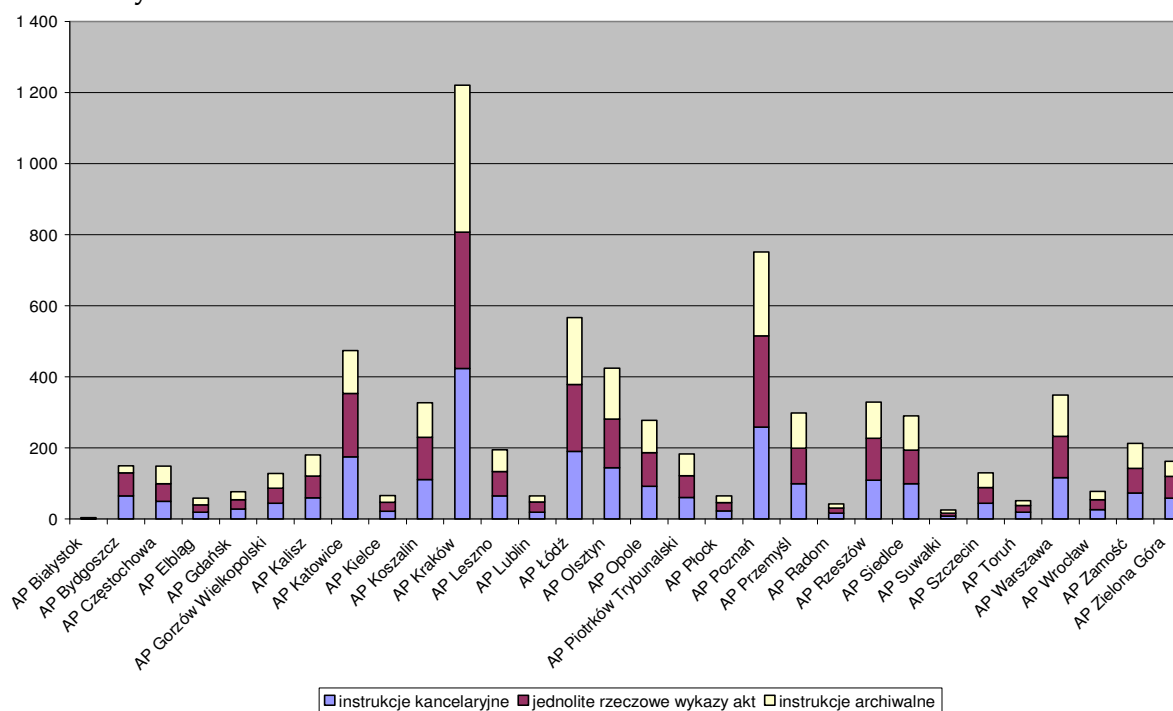
Podobną tendencję coraz większego zainteresowania jednostek organizacyjnych uregulowaniem w odpowiedni sposób procesu zarządzania dokumentacją, w tym dokumentacją elektroniczną, widać w centralnej administracji rządowej. Z ważniejszych spraw w tym zakresie warto wymienić uzgodnienia prowadzone z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Narodowym Bankiem Polskim, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia, Głównym Urzędem Statystycznym, Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad, Agencją Rynku Rolnego, Narodowym Funduszem Zdrowia oraz Służbą Celną (Ministerstwo Finansów). Szczególnie istotne w tym zakresie były uzgodnienia z Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia, które skutkowały zatwierdzeniem instrukcji kancelaryjnej i jednolitego rzeczowego wykazu akt dla podmiotu zarządzającego elektronicznie dokumentacją (EZD).

W roku sprawozdawczym jednostki podległe Naczelnemu Dyrektorowi zaopiniowały w sumie 7.337 aktów prawnych, tj.: 2.529 instrukcji kancelaryjnych, 2.502 jednolite rzeczowe wykazy akt i 2.302 instrukcji archiwalnych. W sumie w całej Polsce dokonano również uzgodnień 456 zmian w obowiązujących przepisach kancelaryjno-archiwalnych. Zestawienie tych danych z 2010 r. pokazuje znaczący skok w tym zakresie.

Wykres nr 7. Porównanie liczby zatwierdzonych przez archiwa państwowe przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w latach 2010-2011.

Wykres nr 8. Liczba zatwierdzonych przez archiwa państwowe przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w 2011 r.

Dodatkowo archiwa państwowe zaopiniowały dla niepaństwowych i niesamorządowych jednostek organizacyjnych 17 przepisów kancelaryjnych i archiwalnych.

W 2011 r. zainicjowana została przez Naczelną Dyрекcję akcja opracowywania wzorcowych klasyfikacji i kwalifikacji dokumentacji dla różnych typów instytucji. Ma to stanowić istotne wsparcie dla archiwów państwowych, jak i państwowych oraz samorządowych jednostek organizacyjnych w zakresie opracowywania jednolitych rzeczowych wykazów akt. W ramach Zespołu do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych przygotowano w 2011 r. w sumie 3 przykładowe klasyfikacje i kwalifikacje dla występujących w dużej liczbie typów podmiotów, tj. szkół i przedszkoli.

3.5.3. Powierzenie materiałów archiwalnych

Zgodnie z przepisami prawa Naczelny Dyrektor uprawniony jest – na umotywowany wniosek i po pozytywnym zaopiniowaniu przez właściwe archiwum państwowe – powierzyć państwowym i samorządowym jednostkom organizacyjnym możliwość gromadzenia i przechowywania materiałów archiwalnych, stanowiących państwowy zasób archiwalny, tzn. zgodzić się, by materiały archiwalne nie były przekazywane przez pewien czas do archiwów państwowych.

W 2011 roku prowadził w tym zakresie rozpoznanie we współpracy z właściwymi archiwami państwowymi dla Teatru Powszechnego w Warszawie, Teatru Narodowego w Warszawie, Teatru Współczesnego w Warszawie, Muzeum Miejskiego Wrocławia, czy Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem. Nie wydał jednak pozytywnych rozstrzygnięć w tym zakresie.

3.5.4. Użyczenie materiałów archiwalnych

W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach, kiedy materiały archiwalne są niezbędne w prawidłowym funkcjonowaniu danej jednostki organizacyjnej, dyrektorzy archiwów państwowych mogą je użyczyć. W zakresie tych czynności archiwa wspierane są przez NDAP. Na podstawie umów użyczenia materiały archiwalne między innymi przechowywane są w Telewizji Polskiej S.A. i jej oddziałach regionalnych, w Polskim Radio S.A. i spółkach publicznego radia w terenie. W 2011 r. archiwa państwowe realizowały w czterech sprawach nałożone na nie przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych zobowiązanie, że zamiar zawarcia umowy użyczenia wymaga uzyskiwania akceptacji z jego strony.

3.6. Szkolenia, konsultacje, doradztwo

Naczelny Dyrektor i podległe mu jednostki postrzegani są jako podmioty uprawnione do rozstrzygania oraz doradzania w procesie postępowania z dokumentacją. W związku z tym wzrasta ilość udzielanych opinii o charakterze doradczym w formie pisemnej, telefonicznej czy osobistych konsultacji. W tym zakresie 2011 r. był wyjątkowy. Wynikało to z faktu wejścia w życie rozporządzenia

Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwów zakładowych (Dz. U. Nr 14, poz. 67).

W 2011 r. archiwa państwowe udzieliły łącznie 46.418 konsultacji. Był to w stosunku do 2010 r. wzrost prawie o 100%.

Zarówno pracownicy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, jak i archiwów państwowych aktywnie włączyli się w działania na rzecz przybliżenia nowych rozwiązań, zawartych w ww. rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. jego adresatom, uruchamiając specjalny serwis informacyjny na stronie internetowej www.archiwa.gov.pl, uczestnicząc w szkoleniach i kursach o charakterze kancelaryjno-archiwalnym oraz w konferencjach specjalistycznych, zorganizowanych m.in. przez Podlaski Urząd Wojewódzki w Białymstoku, Stowarzyszenie Archiwistów Instytucji Wymiaru Sprawiedliwości, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich Sekcję Archiwistów Samorządowych, Unię Metropolii Polskich.

W dniach 7-9 września 2011 r. odbyła się konferencja pt. „Nowe regulacje prawne w zarządzaniu dokumentacją współczesną”, zorganizowana przez Sekcję „Archiwa zakładowe” Stowarzyszenia Archiwistów Polskich wspólnie z NDAP.

4. WYKORZYSTANIE ZASOBU ARCHIWALNEGO

4.1. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego

4.1.1. Udostępnianie zasobu w pracowniach naukowych

Tabela nr 2. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych w latach 2009-2011

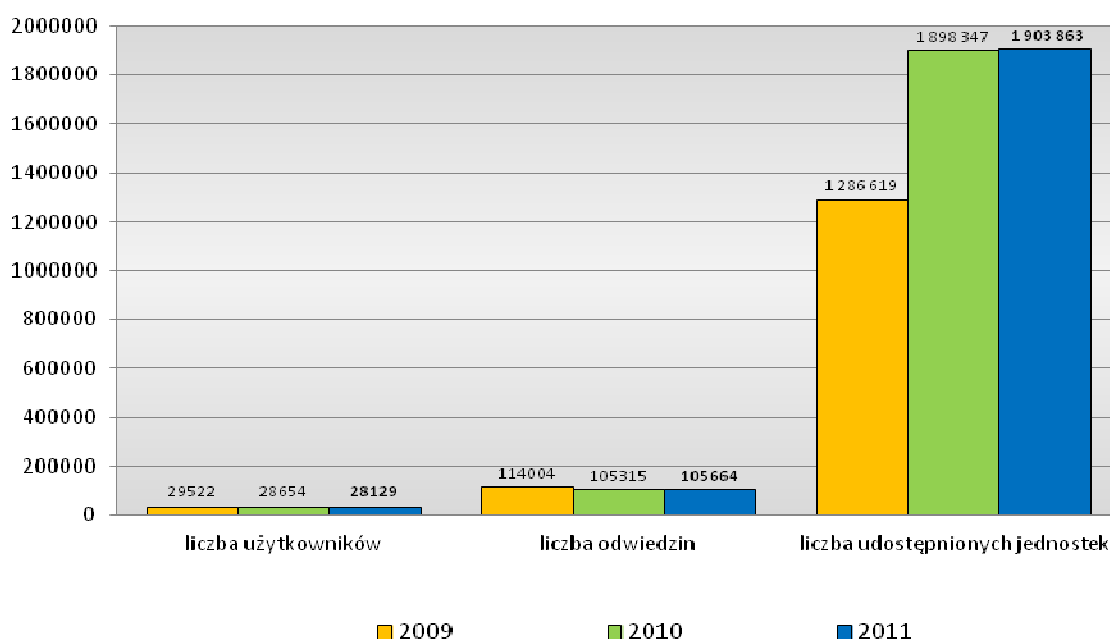
rok →	2009	2010	2011
liczba użytkowników	29 522	28 654	28 129
liczba odwiedzin	114 004	105 315	105 664
liczba udostępnionych jednostek	1 286 619	1 898 347	1 903 863

W 2011 r. w pracowniach naukowych w stosunku do 2010 r. odnotowano nieznaczny spadek liczby użytkowników, połączony z jednoczesnym wzrostem liczby odwiedzin i liczby udostępnionych jednostek.

Liczba użytkowników zmniejszyła się o 525 osób, co stanowi spadek o prawie 2% w porównaniu z rokiem poprzednim. Jednocześnie zanotowano wzrost o 349 liczby odwiedzin pracowni naukowych. Przeciętnie każdy użytkownik złożył cztery wizyty w archiwum.

Wraz ze wzrostem liczby odwiedzin wzrosła także liczba udostępnianych jednostek. W 2011 r. archiwa państwowe udostępniły o 5 516 jednostek więcej niż w roku poprzednim.

Wykres nr 9. Udostępnianie zasobu archiwalnego w pracowniach naukowych archiwów państwowych w latach 2009-2011

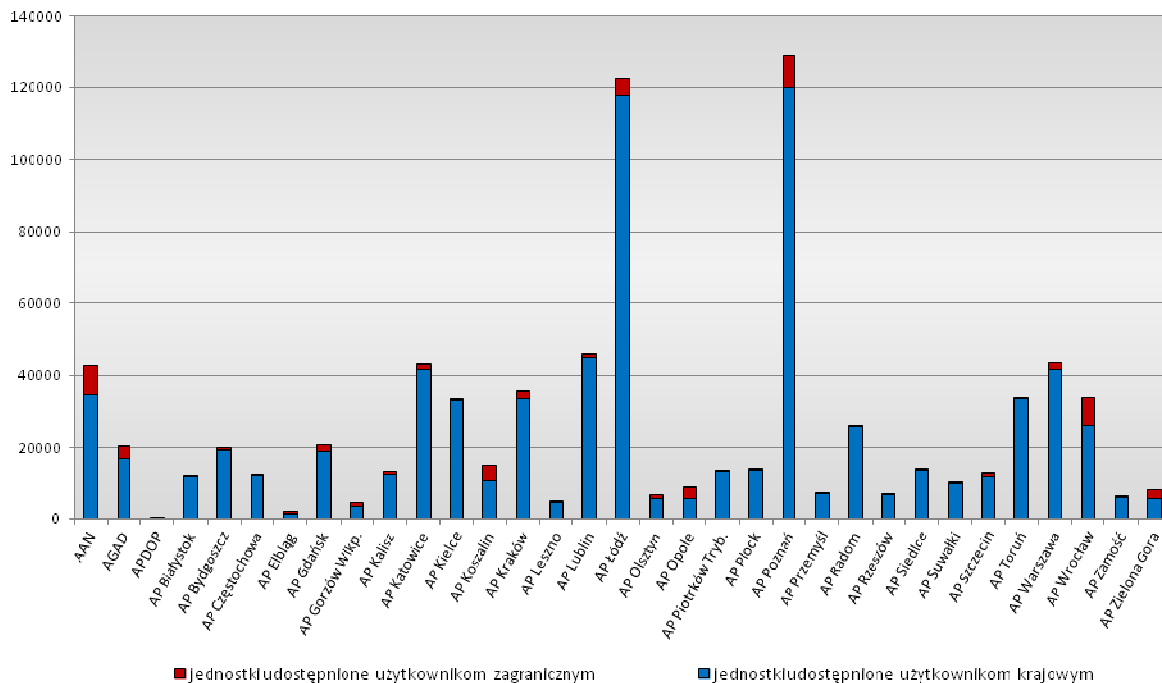

Tak jak w 2010 r., największe znaczenie dla omawianych wskaźników miał poziom udostępniania materiałów w NAC. Specyfika zasobu tego archiwum znacząco wpływa przede wszystkim na wartość wskaźnika udostępnionych jednostek. Nie uwzględniając danych NAC, liczba jednostek udostępnianych w pozostałych archiwach państwowych wzrosła w porównaniu z rokiem ubiegłym o prawie 5%.

We wszystkich archiwach państwowych udostępniono 28 129 użytkownikom 1 903 863 jednostki w trakcie 105 664 wizyt. W 2011 r. archiwa państwowe odwiedziło 25 700 użytkowników krajowych. Udostępniono im 1 843 860 jednostek podczas 97 338 wizyt. Zagraniczni użytkownicy, których ogólna liczba wynosiła 2 429, odwiedzili archiwa 8 326 razy i skorzystali z 60 003 jednostek.

Najwięcej jednostek udostępniło Narodowe Archiwum Cyfrowe - 942 156 j. inw. / 1 081 766 j.a., co wynika przede wszystkim z charakteru zasobu tego archiwum. Użytkownicy korzystają w NAC przede wszystkim z fotografii. Istotnym czynnikiem jest też możliwość udostępniania części zasobu tego Archiwum za pośrednictwem strony internetowej. Wśród pozostałych archiwów w czołówce pod względem udostępniania materiałów archiwalnych znalazły się: AP Poznań (128 726 j.a.), AP Łódź (122 570 j.a.), AP Lublin (45 868 j.a.), AP m.st. Warszawy (43 341 j.a.), AP Katowice (43 007 j.a.) oraz AAN (42 753 j.a.). Skalę udostępniania zasobu przez poszczególne archiwa państwowe przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 10. Udostępnianie w archiwach państwowych w j.a. (z wyłączeniem NAC)

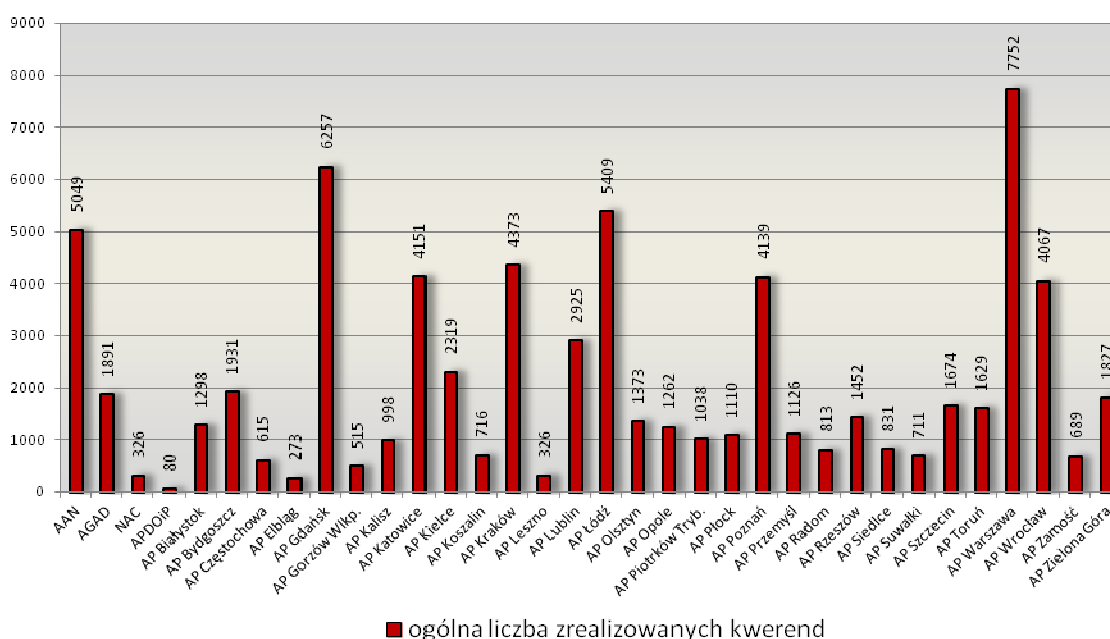

4.1.2. Pośrednie udostępnianie zasobu

Archiwa państwowe na zlecenie użytkowników prowadziły we własnym zasobie poszukiwania informacji dotyczących określonego zagadnienia lub konkretnych osób.

W 2011 r. archiwa państwowe zrealizowały 70 945 kwerend na podstawie zasobu archiwalnego. Najwięcej kwerend na podstawie materiałów archiwalnych wykonało AP m. st. Warszawy (7 752 kwerendy), AP Gdańsk (6 257), AP Łódź (5 409) oraz AAN (5 049). Dane dotyczące realizacji kwerend przez poszczególne archiwa państwowe przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 11. Kwerendy realizowane na podstawie zasobu archiwalnego w 2011 r.

Dla roku sprawozdawczego jako odrębna kategoria wydzielone zostały kwerendy socjalne wykonywane na podstawie dokumentacji osobowej i płacowej. Łącznie archiwa państwowe zrealizowały ich 16 537.

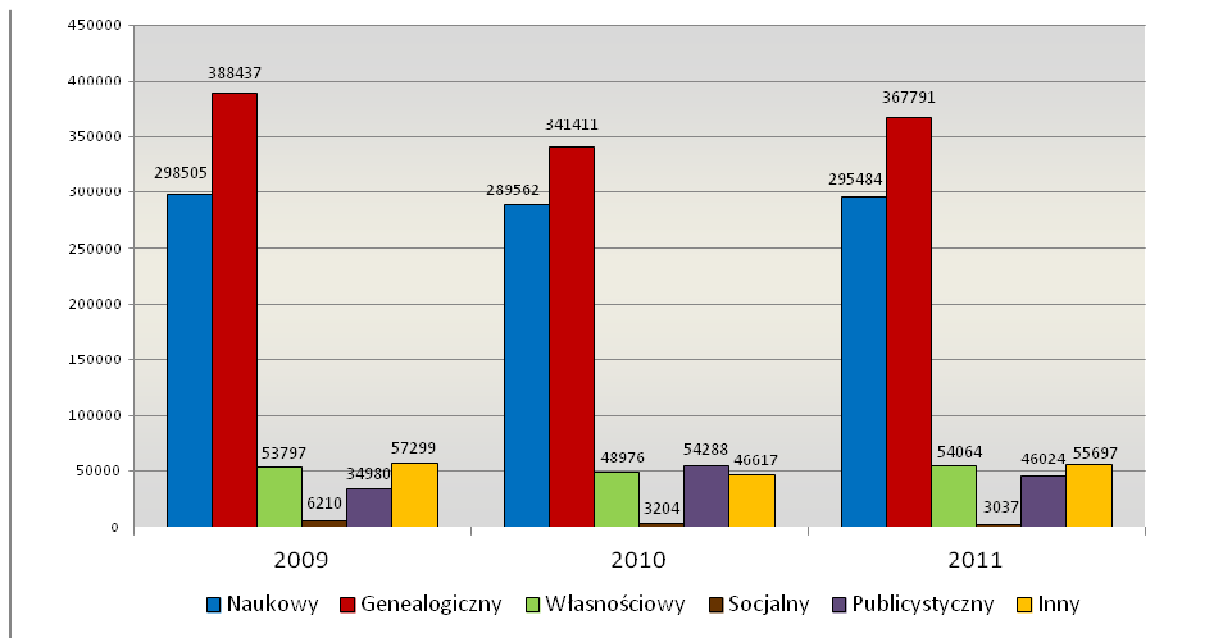
4.2. Udostępnianie materiałów archiwalnych

Tabela nr 3. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych archiwów państwowych w 2011 r.

Cel udostępnienia	Użytkownicy	Odwiedziny	Jednostki
Naukowy	10 186	48 956	559 382
Genealogiczny	8 375	33 350	377 654
Własnościowy	5 134	10 109	55 300
Socjalny	310	536	3 037
Publicystyczny	1 120	3 863	273 716
Inny	3 004	8 850	495 164

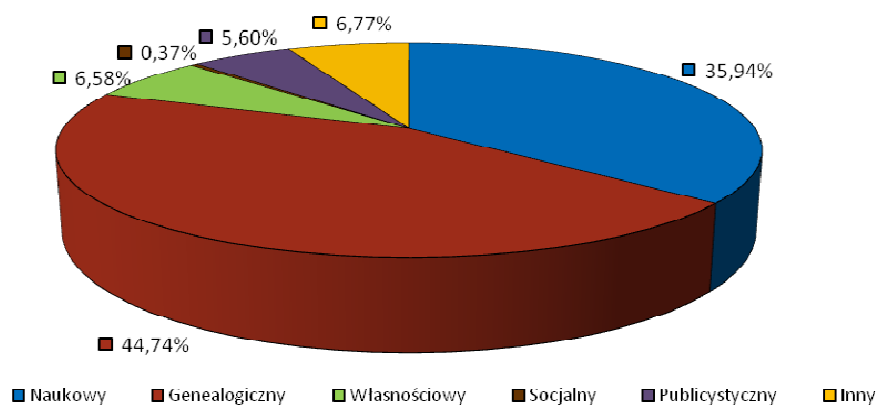
Poniższy wykres przedstawia strukturę udostępnionych jednostek archiwalnych w ostatnich trzech latach według celu poszukiwań. Ze względu na specyfikę zasobu oraz metodykę wyliczeń dane NAC nie zostały uwzględnione.

Wykres nr 12. Udostępnianie jednostek w latach 2009-2011 według celu poszukiwań (z wyłączeniem NAC)

W 2011 r. odnotowano wzrost liczby udostępnionych jednostek w przypadku udostępniania do celów naukowych (o 2%), genealogicznych (o 7%), własnościowych (o 9%) i innych (o 16%) w stosunku do poziomu z 2010 r. Zmalała natomiast liczba jednostek udostępnianych do celów socjalnych (o 5%) i publicystycznych (o 15%).

Wykres nr 13. Udostępnianie materiałów archiwalnych w 2011 r. ze względu na cel poszukiwań (z wyłączeniem NAC)

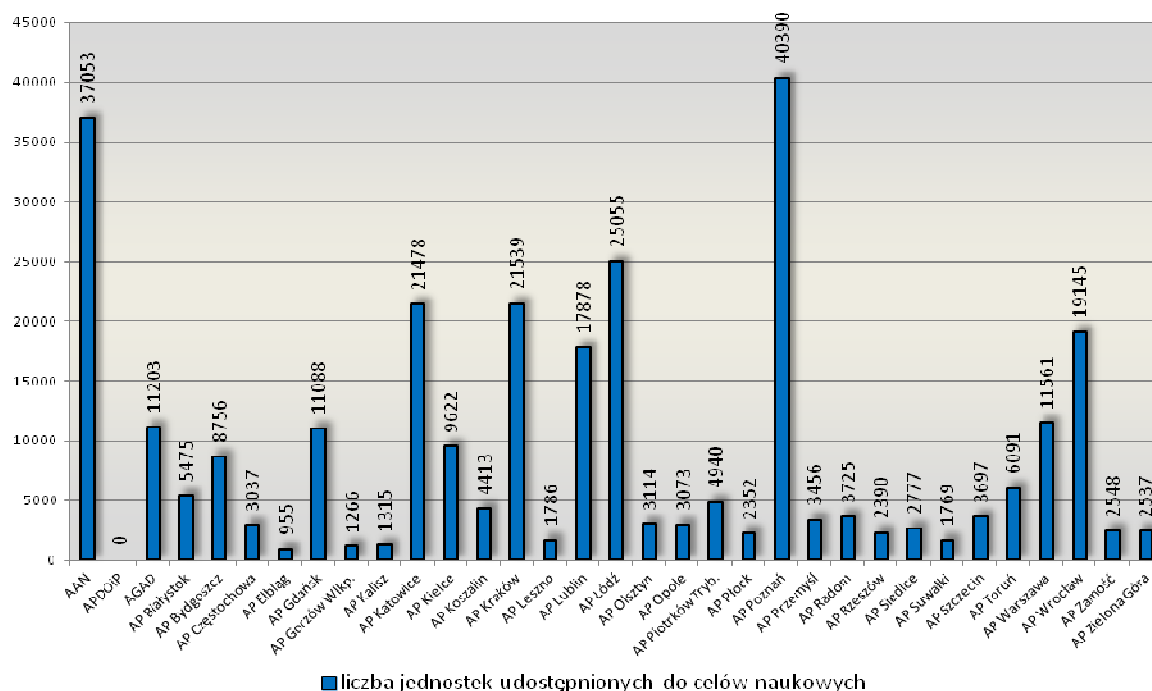
W 2011 r., podobnie jak w roku poprzednim, dominowały cele genealogiczne oraz naukowe. Łącznie w archiwach państwowych (z wyłączeniem NAC) udostępniono do celów genealogicznych 367 791 j.a., co stanowi prawie 45% całości materiałów archiwalnych udostępnionych w roku sprawozdawczym. Znaczący udział w udostępnianiu materiałów archiwalnych miały cele naukowe – 295 484 j.a. (z wyłączeniem danych NAC), obejmujące prawie 36% ogólnej liczby udostępnionych materiałów. W roku sprawozdawczym na trzecim miejscu pod względem ilościowym znalazły się materiały udostępniane do innych celów (55 697 j.a., co stanowi prawie 7% ogólnej liczby udostępnień).

W porównaniu z 2010 r. spadła ilość archiwaliów wykorzystywanych do celów publicystycznych (z 54 288 j.a. do 46 024 j.a.). W 2010 r. stanowiły one 7% ogólnej ilości udostępnionych materiałów, natomiast w 2011 r. niecałe 6%. Tendencja spadkowa utrzymuje się w przypadku materiałów udostępnianych do celów społecznych.

Udział poszczególnych archiwów państwowych w udostępnianiu materiałów archiwalnych, bez uwzględnienia danych NAC, kształtował się w roku sprawozdawczym następująco:

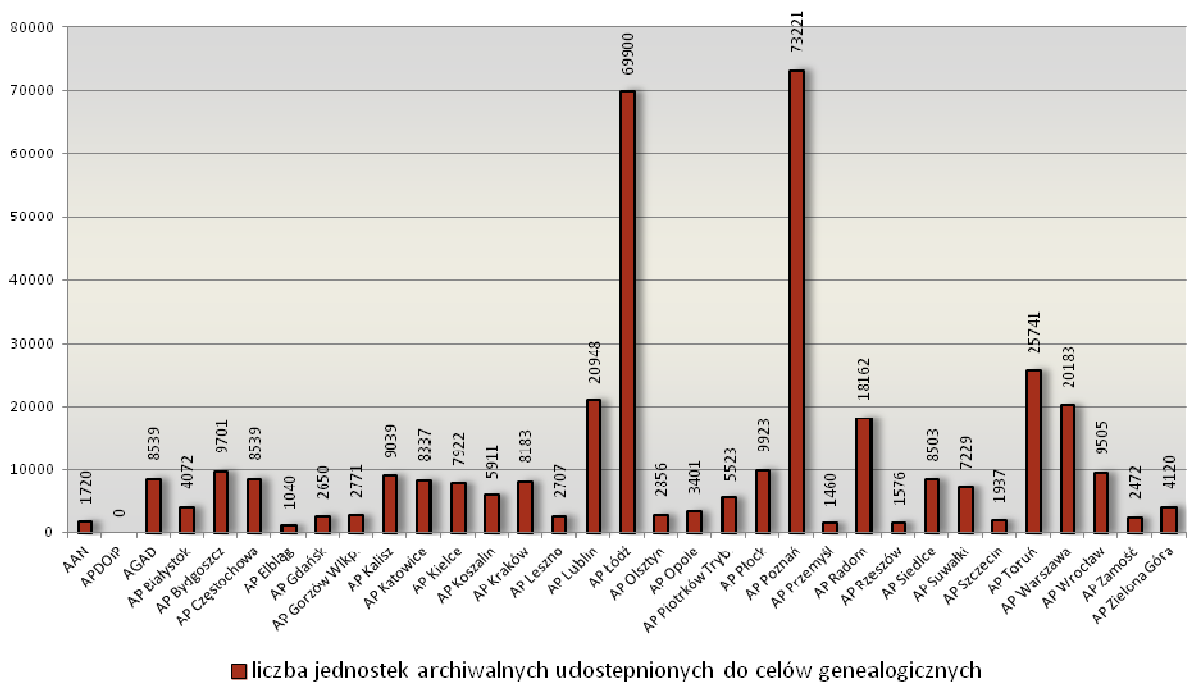
W udostępnieniach do celów naukowych największy udział miały: AP Poznań – 40 390 j.a., AAN – 37 053 j.a. oraz AP Łódź – 25 055 j.a., co wyrażało się następującymi wskaźnikami procentowymi udziału we wszystkich udostępnieniach do celów naukowych dokonanych przez archiwa państwowe (z wyłączeniem NAC): AP Poznań – 13,67%, AAN – 12,54%, AP Łódź – 8,48%. Udział poszczególnych archiwów w udostępnianiu materiałów archiwalnych do celów naukowych przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 14. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów naukowych (z wyłączeniem NAC)

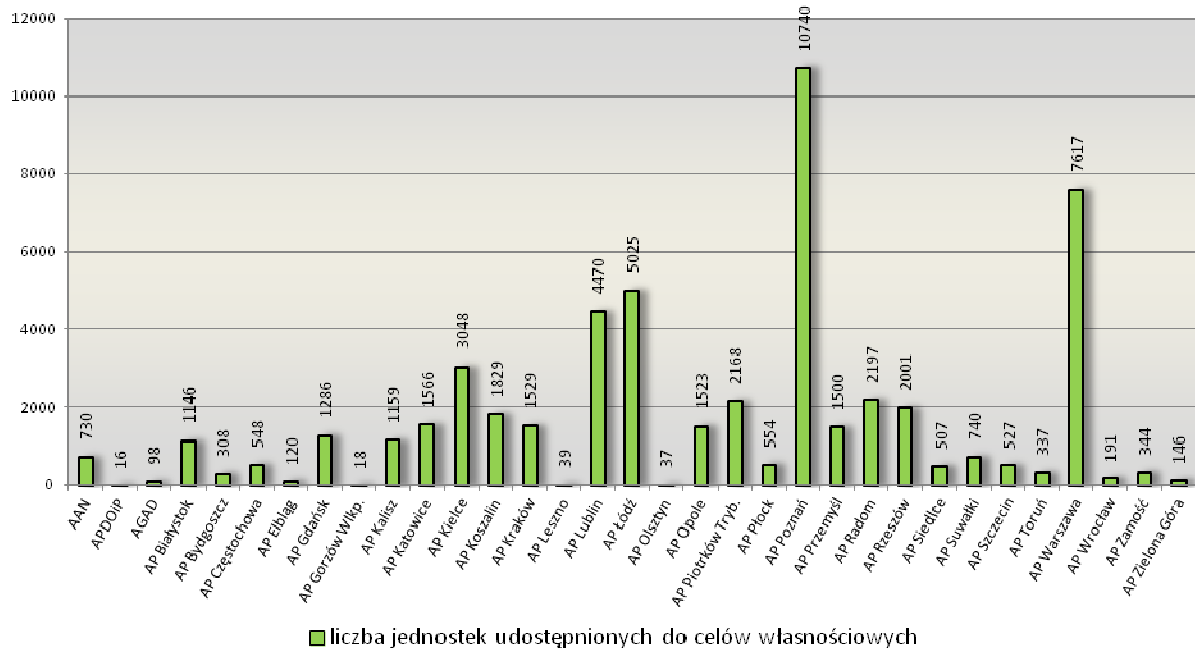
Do celów genealogicznych najczęściej udostępniano materiały archiwalne z zasobu: AP Poznań – 73 221 jednostek oraz AP Łódź – 69 900 jednostek, a także AP Toruń – 25 741 jednostek, AP Lublin – 20 948 jednostek i AP m.st. Warszawy– 20 183 jednostki. Ich udział w łącznej liczbie udostępnień do celów genealogicznych (bez danych NAC) kształtuje się następująco: AP Poznań – 19,91%, AP Łódź – 19,01%, AP Toruń – 7,00%, AP Lublin – 5,70%, AP m.st. Warszawy 5,49%. Szczegółowe dane dotyczące liczby jednostek udostępnianych do celów genealogicznych przez poszczególne archiwa państwowe prezentuje poniższy wykres:

Wykres nr 15. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów genealogicznych (z wyłączeniem NAC)

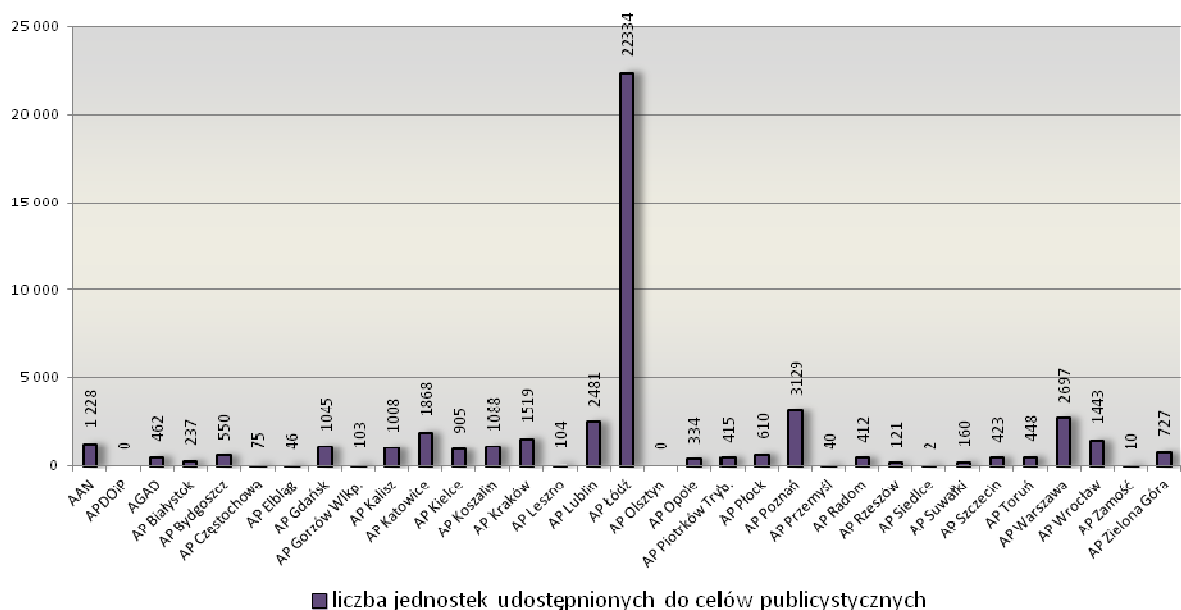
Materiały archiwalne wykorzystywane do celów dokumentowania własności w największej liczbie udostępniały: AP Poznań – 10 740 j.a., AP m.st. Warszawy - 7 617 j.a., AP Łódź - 5 025 j.a. oraz AP Lublin - 4 470 j.a. Ich procentowy udział w ogólnej liczbie udostępnień do celów własnościowych przedstawiał się następująco: AP Poznań - 19,87%, AP m.st. Warszawy - 14,09%, AP Łódź - 9,29%, AP Lublin - 8,27%. Szczegółowe dane na temat udostępniania materiałów archiwalnych do celów własnościowych przez poszczególne archiwa państwowe przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 16. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów własnościowych (z wyłączeniem NAC)

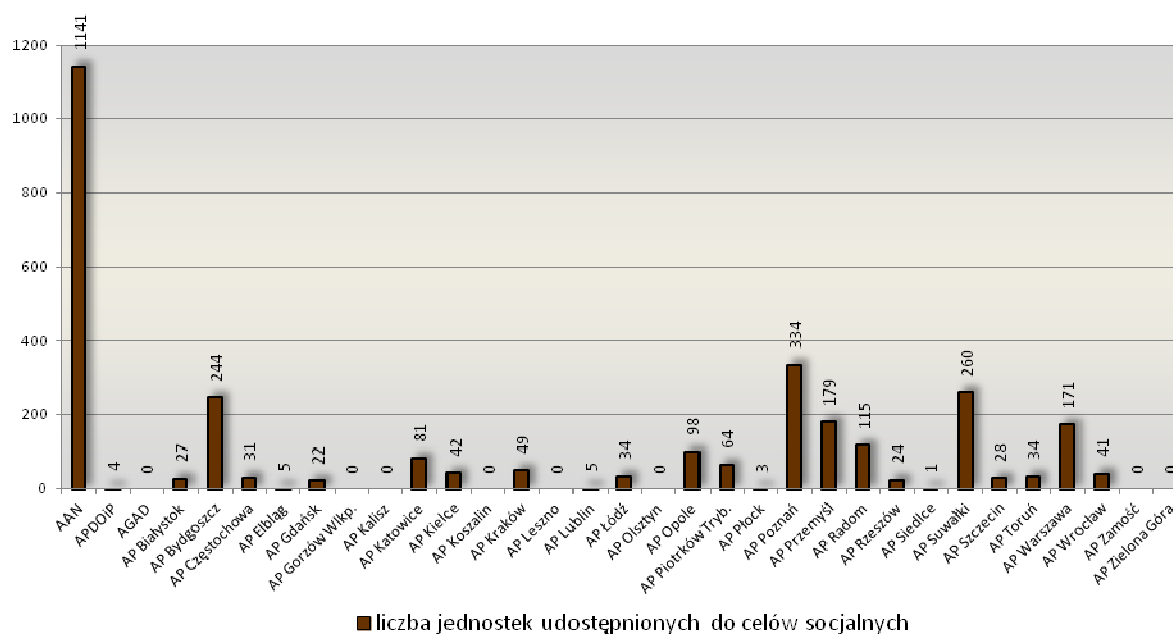
Do celów publicystycznych w 2011 r. udostępniono łącznie 46 024 j.a. (z wyłączeniem danych NAC). Największy udział w udostępnianiu do tych celów miało AP Łódź – 22 334 j.a., co stanowi 48,53% ogólnej liczby jednostek udostępnionych do celów publicystycznych. Pozostałe archiwa nie przekroczyły 7% udziału w łącznej liczbie udostępnień do celów publicystycznych.

Wykres nr 17. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów publicystycznych (z wyłączeniem NAC)

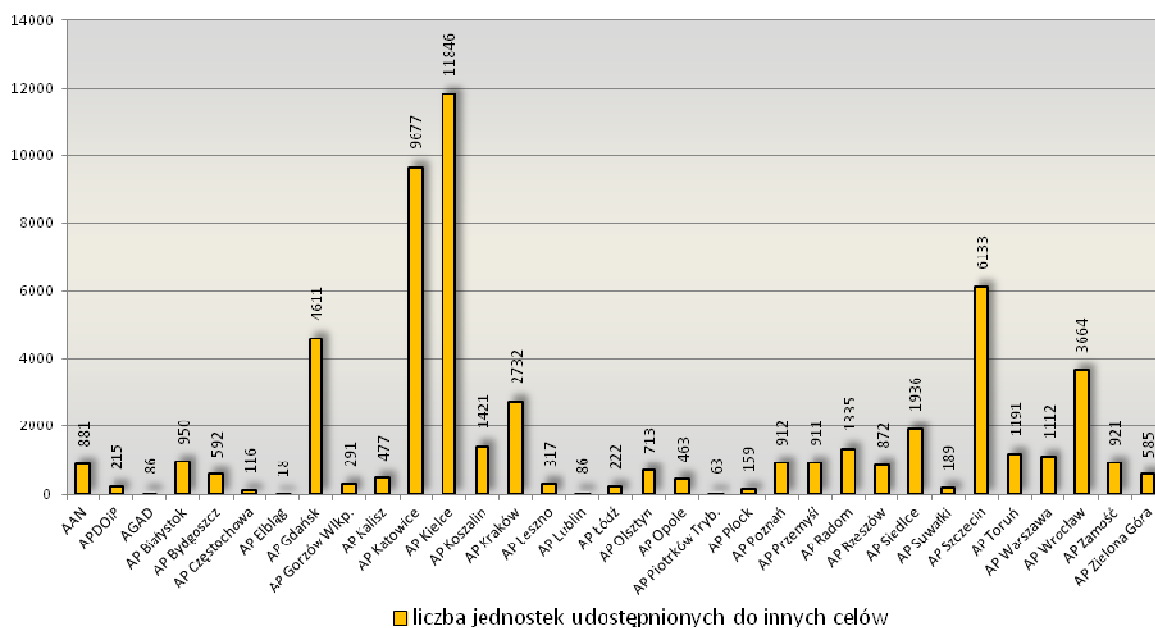
Użytkownicy deklarujący cel socjalny korzystali z 3 037 jednostek, co stanowi jedynie 0,37% ogólnej liczby udostępnień. Znikoma wartość wskaźnika jest wynikiem faktu, iż większość potrzeb obywateli w zakresie potwierdzania uprawnień emerytalno-rentowych zaspokajana jest poprzez realizację kwerend. Udostępnienia do celów socjalnych w pracowniach naukowych mają miejsce głównie na potrzeby postępowań sądowych i skarbowych. Najwięcej udostępnień do celów socjalnych zanotowało AAN – 1 141 j.a., co stanowi 37,57% ogólnej liczby udostępnień materiałów archiwalnych w tych celach.

Wykres nr 18. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów socjalnych (z wyłączeniem NAC)

Kategoria „inne” obejmuje przypadki udostępniania akt, które nie kwalifikowały się do żadnej z omówionych wcześniej kategorii. Stanowią one 6,77% ogólnej liczby udostępnień. Udostępnianie materiałów archiwalnych w tym celu w największej ilości miało miejsce w AP Kielce – 11 846 j.a., AP Katowice – 9 677 j.a. oraz w AP Szczecin – 6 133 j.a. Procentowe wskaźniki udostępnień do celów kategorii „inne” przedstawia się następująco: AP Kielce – 21,27%, AP Katowice – 17,37%, AP Szczecin – 11,01%.

Wykres nr 19. Udostępnianie materiałów archiwalnych do innych celów (z wyłączeniem NAC)

Narodowe Archiwum Cyfrowe, które ze względu na specyfikę zasobu nie zostało ujęte w powyższych zestawieniach, w 2011 r. udostępniło łącznie 942 156 j. inw. Największą liczbę jednostek udostępniono do celów kategorii „inne” 439 467 j. inw., co stanowi 46,64% ogólnej liczby udostępnionych przez to Archiwum jednostek. Znaczny odsetek w ogólnej liczbie udostępnień stanowiły także jednostki udostępnione w celu naukowym – 263 898 j. inw. (28,01%) oraz w celu publicystycznym – 227 692 j. inw. (24,17%).

Po uwzględnieniu jednostek udostępnionych przez NAC proporcje udostępniania według poszczególnych celów ulegają zmianie. Dominującym celem staje się cel naukowy – 559 382 jednostek, prawie 32% ogólnej liczby udostępnień. Na kolejnych miejscach znajdują się: cele inne – 495 163 jednostek (28,07%) oraz cel genealogiczny – 377 654 jednostek (21,41%).

4.3. Struktura udostępniania

Strukturę udostępniania materiałów archiwalnych przeanalizowano w podziale na pięć okresów obejmujących: materiały wytworzone do 1795 r., materiały pochodzące z lat 1795-1918, 1918-1939, 1939-1945 oraz materiały powstałe po 1945 r.

Wśród najczęściej udostępnianych materiałów archiwalnych wytworzonych do 1795 r. wymienić należy akta miast, które wskazało 17 archiwów, akta parafii i akta metrykalne (11)¹ oraz archiwa osób i rodów (10). Często udostępniano też akta

¹ W nawiasach podano liczbę archiwów, które wskazały dany typ materiałów archiwalnych wśród najczęściej udostępnianych.

cechów (6), księgi ziemskie i grodzkie (5) oraz akta majątków ziemskich i akta podworskie (5).

Do najczęściej udostępnianych materiałów z lat 1795-1918 należały akta metrykalne i stanu cywilnego (30), akta miast i gmin (25), akta notarialne (17), sądowe (15) oraz hipoteczne (11). Często wykorzystywane były także mapy i plany (10), akta rejencji (8), akta szkół (8) oraz materiały katastralne (8).

Wśród materiałów wytworzonych w latach 1918-1939 najczęściej udostępniano, podobnie jak w poprzednich okresach, akta miast i gmin (24), a także akta starostw powiatowych (20), akta notarialne (15), akta sądów (12) oraz materiały kartograficzne (11). Często wskazywane były także akta hipoteczne (10), materiały urzędów wojewódzkich (8), spuścizny osób (8) oraz akta szkół i inspektoratów szkolnych (8).

Do najczęściej udostępnianych materiałów pochodzących z lat 1939-1945 należały: akta miast i gmin (20), akta sądowe (10), akta starostw powiatowych (9) oraz akta notariuszy (7). Ponadto wskazywano także spuścizny osób prywatnych, akta hipoteczne, akta policji, urzędów powierniczych, organizacji konspiracyjnych oraz materiały ulotne.

Wśród materiałów powstałych po 1945 r. najczęściej wykorzystywane były akta komitetów PZPR (28), akta wojewódzkich, miejskich i gminnych rad narodowych oraz ich prezydiów (26), starostw powiatowych (20), urzędów wojewódzkich (16). Ponadto często wymieniano materiały zakładów przemysłowych i przedsiębiorstw (13), akta urzędów repatriacyjnych (12) oraz akta miast i gmin (11).

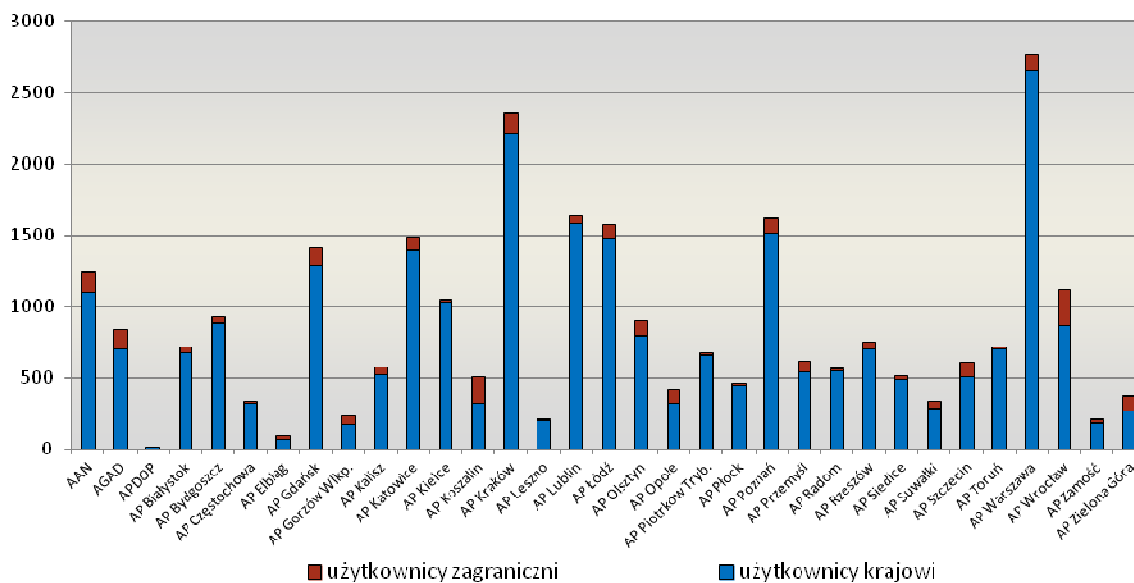
W przypadku NAC dużym zainteresowaniem cieszyły się zbiór nagrań i zbiór filmów, archiwa fotograficzne osób prywatnych, a także materiały Centralnej Agencji Fotograficznej, Wojskowej Agencji Fotograficznej, Krajowej Agencji Wydawniczej, Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa oraz dokumentacja programowa Polskiego Radia.

4.4 Użytkownicy

W 2011 r. pracownie naukowe archiwów państwowych odwiedziło 28 129 użytkowników – co oznacza kontynuację łagodnej tendencji spadkowej. W 2011 r. liczba użytkowników zmalała w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,83%.

Najczęściej odwiedzane były AP m.st. Warszawy – 2 769 osób, AP Kraków – 2 351 osób, AP Lublin – 1 643 osoby oraz AP Poznań – 1 612 osób.

Wykres nr 20. Użytkownicy w archiwach państwowych w 2011 r.

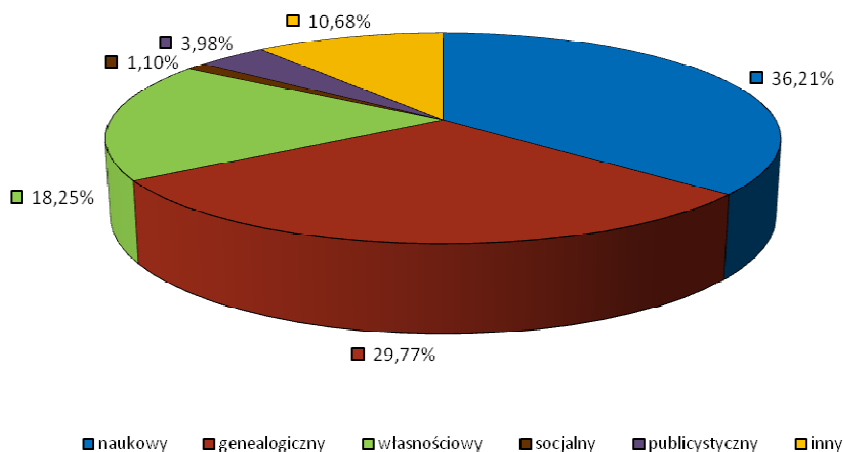
W przypadku liczby użytkowników z zagranicy najwięcej osób, podobnie jak w roku poprzednim, odwiedziło AP Wrocław – 252 osoby oraz AP Koszalin – 187 osób. Utrzymały się także proporcje między użytkownikami krajowymi i zagranicznymi – w 2011 r. użytkownicy krajowi stanowili 91,36% wszystkich odwiedzających, a użytkownicy zagraniczni 8,64%. W roku sprawozdawczym archiwa państwowe odwiedziło 25 700 osób z kraju 2 429 osób z zagranicy. Wśród zagranicznych użytkowników znaleźli się m.in. obywatele: Niemiec, Francji, Holandii, Belgii, Wielkiej Brytanii, Czech, Ukrainy, Białorusi, Litwy, Stanów Zjednoczonych, Izraela, Kanady, Australii, Nowej Zelandii, Rosji, Szwajcarii, Austrii, Norwegii, Szwecji, Włoch, Danii, Turcji, Japonii, Hiszpanii, Grecji, Mołdawii, Rumunii, Azerbejdżanu, Armenii. Głównym celem zainteresowań użytkowników z zagranicy były poszukiwania genealogiczne.

Osoby goszczące w pracowniach naukowych archiwów państwowych odwiedziły je łącznie 105 664 razy, co oznacza nieznaczny (o 349) wzrost liczby odwiedzin w porównaniu z 2010 r. Najczęściej odwiedzano pracownie naukowe APW – 8 287 odwiedzin, AP Poznań – 8 237, AP Kraków – 7 916 oraz AP Lublin – 7 765 odwiedzin.

W 2011 r., podobnie jak w roku poprzednim, najwięcej użytkowników przybyło do archiwów państwowych w celach naukowo-badawczych. Było to 10 186 osób, co stanowi 36,21% ogólnej liczby użytkowników. Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły osoby, które odwiedziły archiwa państwowe w celach genealogicznych (8 375 osób, 29,77%), a trzecią użytkownicy, którzy zadeklarowali, że celem ich odwiedzin jest dokumentowanie spraw własnościowych (5 134 osoby, 18,25%). Podobnie jak w 2010 r., znacznie rzadziej pracownie naukowe odwiedzane były przez publicystów (1 120 osób, 3,98%) oraz użytkowników deklarujących odwiedzinę w celach o charakterze socjalnym (310 osób, 1,10%). W innych celach z zasobu archiwów państwowych skorzystały 3 004 osoby.

Proporcje grup użytkowników wyodrębnione ze względu na cel prowadzonych przez nich poszukiwań przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 21. Grupy użytkowników według celu poszukiwań

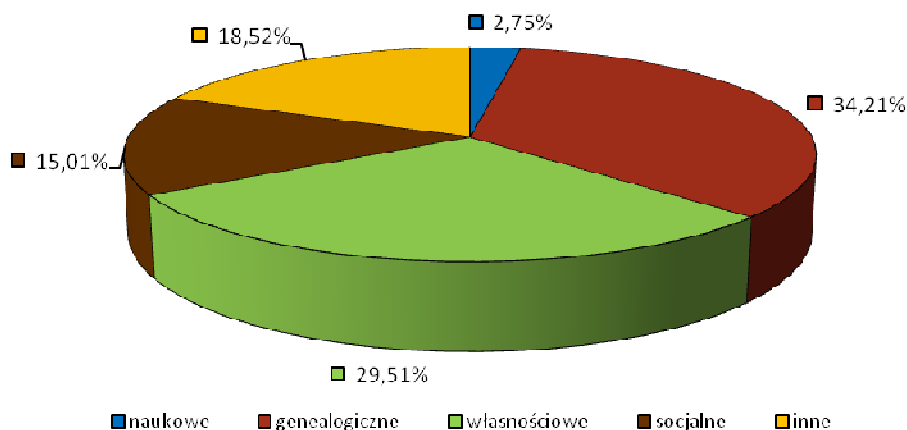

W porównaniu z 2010 r., w 2011 r. zmniejszyła się nieco liczba użytkowników korzystających z zasobu w celach naukowych, a wzrosła liczba osób odwiedzających pracownie w celach genealogicznych, jednakże nie są to zmiany, które wpłynęłyby w sposób znaczący na proporcje grup użytkowników.

4.5. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe

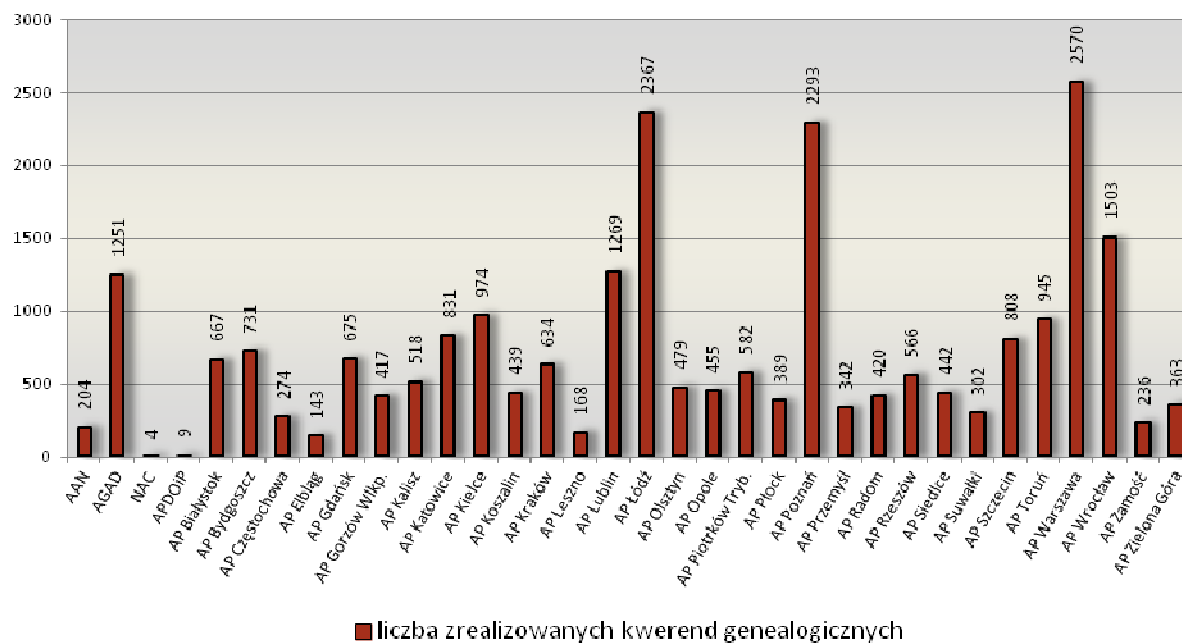
Analiza struktury tematycznej kwerend wskazuje, że w 2011 r. przeważały poszukiwania genealogiczne (34,21%) i własnościowe (29,51%). Duży odsetek stanowiły też kwerendy kategorii inne (18,52%). Odsetek kwerend socjalnych wyniósł 15,01%. Najmniejszy odsetek stanowiły kwerendy naukowe (2,75%), co wynika z faktu, że znaczna liczba użytkowników zainteresowana poszukiwaniami naukowo-badawczymi odwiedza pracownie naukowe archiwów państwowych.

Wykres nr 22. Struktura tematyczna kwerend w archiwach państwowych w 2011 r.

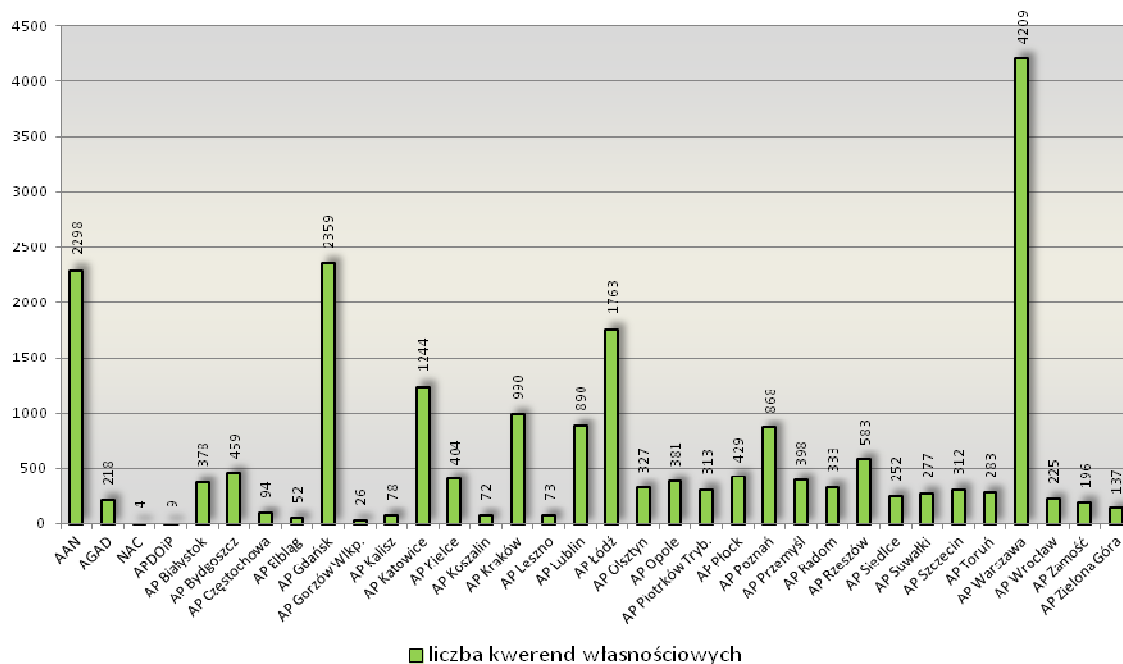
Analizując dane z 2011 r. można stwierdzić, że wśród zleczanych poszukiwań dominowały te o charakterze genealogicznym. Wykonano ich 24 270, co stanowi wzrost o 5% w stosunku do 2010 r. Najwięcej kwerend genealogicznych zrealizowało AP m.st. Warszawy (2 570), AP Łódź (2 367) oraz AP Poznań (2 293). Szczegółowe dane na temat realizacji kwerend genealogicznych w archiwach państwowych w 2011 r. przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 23. Kwerendy genealogiczne w 2011 r.

Niewiele mniej liczną grupę stanowiły kwerendy własnościowe. W roku sprawozdawczym w skali całej sieci archiwalnej wykazano 20 934 wnioski. Tego typu poszukiwania szczególnie często zlecane były, tak jak w 2010 r., APW (4 209 wniosków), AP Gdańsk (2 359) oraz AAN (2 298). Szczegółowe dane dotyczące kwerend własnościowych zleczanych poszczególnym archiwom państwowym prezentuje poniższy wykres:

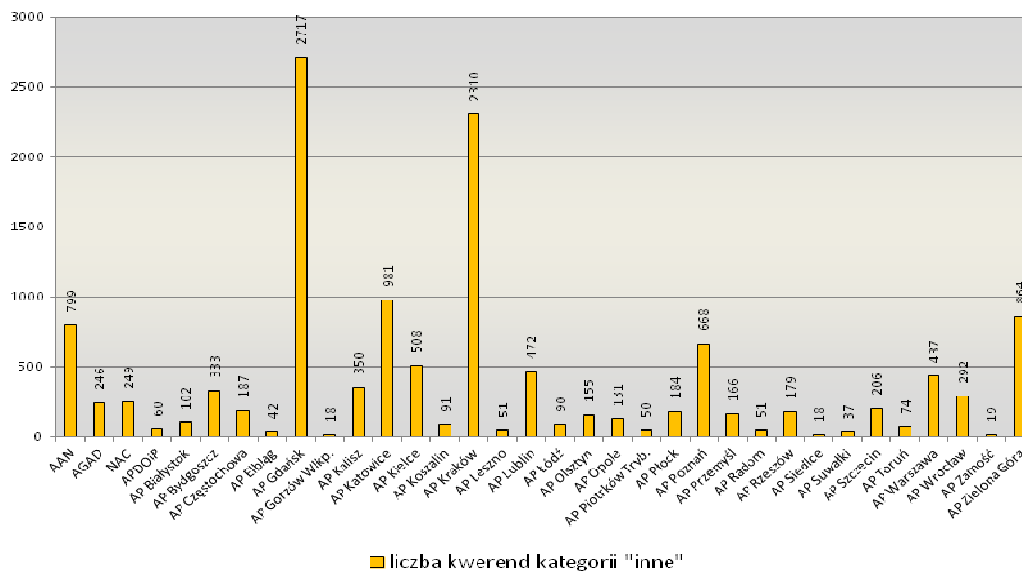
Wykres nr 24. Kwerendy własnościowe w 2011 r.

Wśród kwerend o charakterze własnościowym wymienić należy wnioski dotyczące dokumentów wymaganych do postępowań administracyjnych w sprawach regulacji praw własnościowych nieruchomości i sprawy związane z odzyskiwaniem mienia (w tym „mienia zabużańskiego”), kwerendy dotyczące udokumentowania repatriacji, podania z urzędów zajmujących się rozpatrywaniem wniosków odszkodowawczych, poszukiwania dokumentów potwierdzających posiadanie polskiego obywatelstwa wnioskodawców, a także poszukiwania do celów spadkowych.

Dość dużą grupę stanowiły kwerendy zakwalifikowane do kategorii „inne”. Wykonano ich 13 137. Najwięcej tego typu kwerend zrealizowało AP Gdańsk (2 717), AP Kraków (2 310) oraz AP Katowice (981). Szczegółowe dane dotyczące liczby tego typu kwerend zrealizowanych w poszczególnych archiwach przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 25. Kwerendy kategorii "inne" w 2011 r.

Do kwerend kategorii „inne” zaliczano m.in. zapytania dotyczące zasobu lub zawartości zespołów, historii miejscowości oraz regionów, dziejów firm, stowarzyszeń, a także poszukiwania dokumentacji technicznej, medycznej, szkolnej dokumentacji potwierdzającej obywatelstwo, poszukiwania grobów wojennych oraz poszukiwania materiałów archiwalnych na potrzeby popularyzacji.

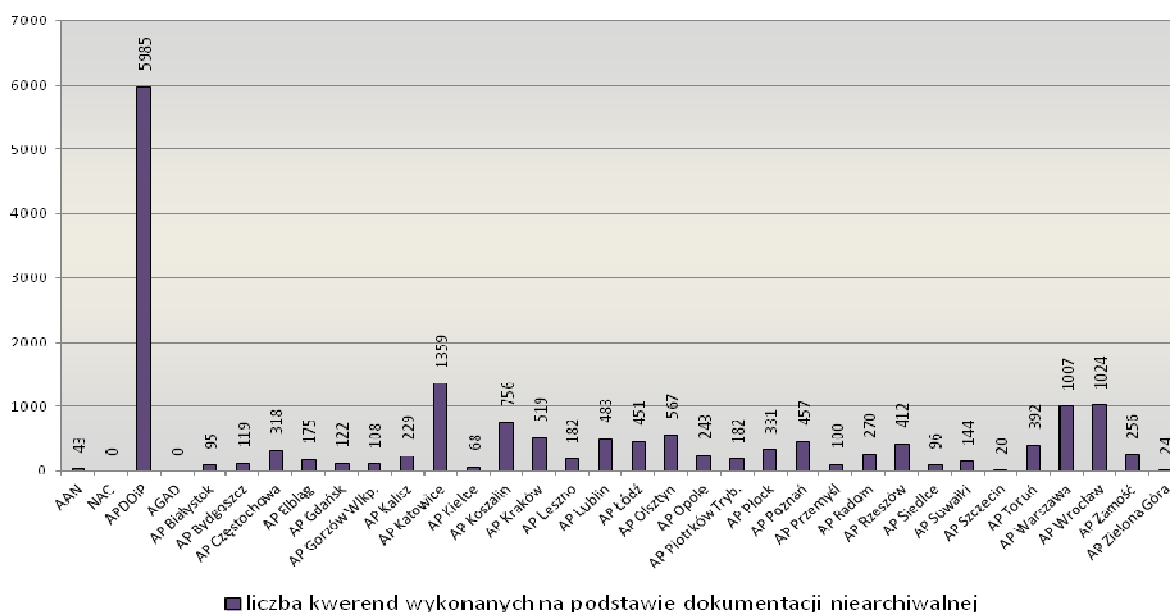
Kwerend o charakterze socjalnym na podstawie zasobu archiwalnego wykonano 10 651. Najwięcej zrealizowano ich w AP Wrocław (1 764), w AAN (1 568) oraz w AP Łódź (1 094).

Najrzadziej poszukiwano archiwaliów w celach naukowych – wpłynęły tylko 1 953 wnioski. Należy jednak podkreślić, że w przypadku celów naukowych zainteresowani zdecydowanie częściej osobiście podejmowali poszukiwania w pracowniach naukowych.

Przeważająca większość kwerend prowadzona była na zlecenie użytkowników krajowych. Łącznie w 2011 r. wpłynęły od nich 55 664 wnioski, co stanowi 78% łącznej ilości zleceń. Dla użytkowników zagranicznych wykonano 15 281 poszukiwań (22%). Największy odsetek kwerend zagranicznych zarejestrowały archiwa, których zasięg działania obejmuje tereny leżące na zachodnich krańcach Polski. W AP Gornów Wielkopolski, AP Zielona Góra oraz w AP Koszalin odsetek zleceń od użytkowników zagranicznych był większy niż od użytkowników z kraju.

Oprócz kwerend przeprowadzanych na podstawie zasobu archiwalnego, omówić należy także kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji o czasowym okresie przechowywania, z których większość (98,73%) stanowią kwerendy o charakterze socjalnym. Łącznie wykonano 16 537 kwerend na podstawie dokumentacji niearchiwalnej. Najwięcej tego typu wniosków zrealizowało APDOP (5 985), AP Katowice (1 359), AP Wrocław (1 024) oraz APW (1 007). Szczegółowe dane dotyczące liczby tego rodzaju kwerend prezentuje poniższy wykres:

Wykres nr 26. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej w 2011 r.

Zdecydowana większość kwerend wykonywanych na podstawie dokumentacji płatowej to kwerendy dla osób prywatnych (14 329 wniosków, prawie 87% ogólnej liczby kwerend). Wniosków od instytucji wpłynęło 2 208, co stanowi ponad 13% ogólnej liczby wniosków.

4.6. Reprografia (zbiory kopii i wyniki bieżącej działalności)

Postępowały prace nad digitalizacją zasobu archiwów państwowych. Polityka w tym zakresie zbieżna jest z tendencjami światowymi: z założenia spośród wielkich zasobów archiwalnych kwalifikuje się do digitalizacji tę ich część, która cieszy się szczególnym zainteresowaniem użytkowników i z tego względu powinna być prezentowana on-line w Internecie. W portalu szukajwarchiwach prezentowano w 2011 r. ponad 3 mln skanów dokumentów. Zbiory cyfrowe archiwów powiększają się nie tylko o kopie dokumentów tekstowych, ale także o kopie fotografii i nagrań dźwiękowych. Działalność ta ujęta jest w ramy programu, realizowanego m.in. we współpracy ze środowiskami genealogów, którzy indeksują księgi stanu cywilnego z zasobu archiwów państwowych i prezentują na stronach internetowych cyfrowe fotografie zawartych w nich dokumentów. Archiwa państwowe uczestniczyły również w Programie Wieloletnim Kultura+, co pozwoliło wydatnie przyspieszyć digitalizację ich zasobu.

W 2011 r. zbiory reprograficzne archiwów państwowych liczyły 12 482 529,30 mb mikrofilmów użytkowych oraz 14 295 226 klatek mikrofilmów materiałów archiwalnych spoza państwowego zasobu archiwalnego. Ponadto archiwa państwowe gromadzą także kopie cyfrowe materiałów z zasobu własnego oraz spoza państwowego zasobu archiwalnego. Wśród kopii cyfrowych materiałów

z zasobu własnego znajduje się: 360 filmów, 1 321 958 fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych, 23 120 nagrań dźwiękowych oraz 12 349 524 stron dokumentów tekstowych. Łączny rozmiar tych kopii wynosi 216 094,81 GB. Natomiast zbiory kopii cyfrowych materiałów spoza państwowego zasobu archiwalnego obejmują: 25 filmów, 2 799 fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych, 110 nagrań dźwiękowych oraz 2 122 192 strony dokumentów tekstowych, których łączny rozmiar wynosi 3 654,23 GB.

Działalność reprograficzna archiwów państwowych w 2011 r. obejmowała mikrofilmowanie, wykonywanie kserokopii oraz kopii cyfrowych materiałów archiwalnych, w tym kopii zabezpieczających oraz kopii dla użytkowników.

W roku sprawozdawczym wykonano 1 839 689 klatek mikrofilmów, z czego 99,66% stanowiły mikrofilmy zabezpieczające (1 833 357 klatek). Natomiast dla użytkowników krajowych oraz na potrzeby zagraniczne sporządzono łącznie 6 332 klatki mikrofilmów. Wykonano także 546 432 kserokopii, z czego 443 012 na potrzeby użytkowników. Powiększeń fotograficznych wykonano 701.

Ponadto wykonywano także zabezpieczające kopie cyfrowe:

- filmów – 102 jednostek (490,50 GB),
- fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych – 378 363 stron (14 091,07 GB),
- nagrań dźwiękowych – 748 jednostek (304,97 GB),
- dokumentów tekstowych – 3 106 183 stron (40 754,67 GB).

Dla użytkowników sporządzono w 2011 r. następujące ilości kopii cyfrowych:

- filmów – 1 jednostka (3,76 GB),
- fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych – 90 809 stron (2 340,12 GB),
- nagrań dźwiękowych – 136 jednostek (22,67 GB),
- dokumentów tekstowych – 258 763 stron (1 587,00 GB).

Zestawienie wybranych rodzajów reprodukcji wykonanych dla użytkowników w roku sprawozdawczym przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 4. Struktura reprodukcji dla użytkowników

Rodzaje reprodukcji	Liczba reprodukcji
Kserokopie	443 012
Mikrofilmy	6 332
Fotografie analogowe	0
Fotografie cyfrowe	52 552
Skany	177 473

Ponadto NAC skopiowało na potrzeby użytkowników 80 nagrań oraz 1 film. Największą liczbę reprodukcji na potrzeby użytkowników wykonało AAN (łącznie 130 823 sporządzonych reprodukcji). Znaczną liczbę reprodukcji wykonało także AP Wrocław (60 875) oraz AP m.st. Warszawy (52 673).

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom użytkowników od października 2011 r. wprowadzono możliwość samodzielnego wykonywania fotografii przez osoby korzystające z materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych wszystkich archiwów państwowych. Decyzja ta spotkała się z uznaniem użytkowników, którzy z możliwości samodzielnego kopiowania chętnie korzystali.

4.7. Bazy danych

Na wzrost zainteresowania zasobem archiwów państwowych wpłynęło również rozwijanie systemów informacyjnych i baz danych, z których użytkownicy korzystają on-line, w wybranym przez siebie czasie i miejscu.

Wśród baz danych dostępnych przez Internet szczególne miejsce zajmuje baza SEZAM (System Ewidencji Zasobu Archiwalnego), zawierająca informacje o zasobie archiwów państwowych oraz kilkudziesięciu współpracujących z nimi instytucji, m.in.: Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Muzeum Narodowego w Warszawie, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie. Łącznie obejmuje ona dane 86 986 zespołów archiwalnych.

Ważnym uzupełnieniem bazy SEZAM jest baza danych IZA (Inwentarze Zespołów Archiwalnych), prezentująca szczegółowe informacje o przechowywanych w archiwach jednostkach archiwalnych. W bazie zamieszczono treść 24 906 inwentarzy z archiwów państwowych oraz innych instytucji (m.in. z Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Stowarzyszenia Archiwum „Solidarności”, Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Łodzi, Głównej Biblioteki Lekarskiej, Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku i Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku).

Baza danych PRADZIAD (Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego), obejmuje informacje o księgach metrykalnych i stanu cywilnego znajdujących się w zasobie wszystkich archiwów państwowych, a także w niektórych archiwach archidiecezjalnych i diecezjalnych, w Urzędzie Stanu Cywilnego w Warszawie oraz w Książnicy Pomorskiej im. Stanisława Staszica w Szczecinie.

Za pośrednictwem strony internetowej www.ndap.gov.pl można skorzystać również z bazy danych ELA (Ewidencje Ludności w Archiwach), w której odnaleźć można informacje o różnych spisach ludności (m.in. ewidencjach, wykazach, kartotekach), przechowywanych w archiwach państwowych, z wyłączeniem ksiąg metrykalnych i akt stanu cywilnego uwidocznionych w bazie PRADZIAD.

W 2011 r. kontynuowano prace nad wdrożeniem w archiwach państwowych Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej ZoSIA. Prace te prowadzone były w NAC, AP Lublin oraz AP Poznań. Ponadto system ZoSIA wdrożono w 5 instytucjach spoza sieci archiwów państwowych: Państwowym Muzeum na

Majdanku, Muzeum Narodowym w Krakowie, Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach, Muzeum Zamoyskich w Kozłówce oraz Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W roku 2011 trwały dalsze prace nad rozbudowaniem systemu ZoSIA oraz dodawaniu kolejnych kopii cyfrowych do serwisu www.szukajwarchiwach.pl. Obecnie w ZoSIA poprzez portal internetowy [szukajwarchiwach.pl](http://www.szukajwarchiwach.pl) udostępniane jest 3 219 219 skanów materiałów archiwalnych. Znaczną ich część stanowią kopie cyfrowe dokumentów z zasobu Instytutu Hoovera w Nowym Jorku. Pozostałe kopie w portalu [szukajwarchiwach.pl](http://www.szukajwarchiwach.pl) prezentują zasób archiwów państwowych. Wśród nich znalazły się m.in. akta z zespołu „Delegacja RP przy Lidze Narodów w Genewie” z lat 1920-1940 z zasobu Archiwum Akt Nowych; kartoteka ewidencji ludności z lat 1870-1931, akta metrykalne i urzędów stanu cywilnego z terenu Wielkopolski udostępnione przez Archiwum Państwowe w Poznaniu, akta stanu cywilnego z Archiwum Państwowego w Poznaniu Oddział w Koninie, akta stanu cywilnego kilkunastu warszawskich parafii (z Archiwum Państwowego m.st. Warszawy); księgi metrykalne, księgi wieczyste lubelskie z przełomu XVI i XVII wieku, dokumenty organizacji wojskowych i lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego udostępnione przez Archiwum Państwowe w Lublinie.

Archiwum Państwowe w Krakowie prowadziło prace nad prototypowym programem SZKIC, przeznaczonym do zarządzania kopiami cyfrowymi materiałów archiwalnych.

5. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

5.1. Prace organów opiniodawczo-doradczych, działających przy dyrektorach archiwów państwowych oraz udział w pracach centralnych komisji i zespołów międzyarchiwalnych.

Do funkcjonujących w archiwach państwowych organów opiniodawczo-doradczych należą komisje metodyczne, komisje archiwalnej oceny dokumentacji, zespoły zakupu archiwaliów, rady naukowo-programowe oraz inne komisje i zespoły powoływane przez dyrektorów archiwów do rozpatrywania określonych spraw.

W archiwach państwowych działają 24 komisje metodyczne, przy czym w ich pracach uczestniczą przedstawiciele 33 archiwów. Komisje te w 2011 r. zebrały się na 108 posiedzeniach, w trakcie których omawiano m.in. zagadnienia scalania zespołów, opiniowano poprawność opracowania zespołów (zbiorów) oraz sporządzonych do nich pomocy ewidencyjno-informacyjnych, zatwierdzano inwentarze książkowe zespołów oraz zmiany w ewidencji zasobu, kwalifikowano nowo przyjęte zespoły do odpowiedniej grupy opracowania, zatwierdzano metody opracowania zasobu w archiwum i omawiano kwestie przynależności zespołowej materiałów archiwalnych, dyskutowano nad bieżącymi problemami opracowania oraz interpretacją przepisów w tym zakresie. Najczęściej zbierały się komisje metodyczne w AP w Opolu (16 posiedzeń), AP w Lublinie i AP w Zamościu (po 9 posiedzeń), AGAD (8 posiedzeń), AP w Olsztynie (7 posiedzeń).

W roku sprawozdawczym w archiwach państwowych funkcjonowało 24 komisji archiwalnej oceny dokumentacji, które łącznie odbyły 84 posiedzeń.

Natomiast zespoły zakupu archiwaliów, obradowały w 20 archiwach, zebrały się na 66 spotkaniach, podczas których omawiano oferty zakupu materiałów archiwalnych, zapoznawano się z katalogami antykwarycznymi, dokonywano wycen archiwaliów, a także podejmowano decyzje o ich nabyciu. Zespół zakupu archiwaliów zbierał się najczęściej w AP w Bydgoszczy (31 posiedzeń).

Rady naukowo-programowe zbierały się w dwóch archiwach państwowych. W AGAD, w trakcie jednego zebrania, omówiono wydarzenia naukowo-wydawnicze i popularyzatorskie zrealizowane w 2011 r. oraz omówiono koncepcję inicjatyw naukowo-wydawniczych oraz wydarzeń popularyzatorskich na rok 2012. Natomiast AP w Przemyślu, podczas jednego posiedzenia, poddało dyskusji jubileusz 135 – lecia Archiwum oraz towarzyszące temu wydarzeniu obchody.

W pracach centralnych komisji działających przy Naczelnym Dyrektorsze oraz zespołów międzyarchiwalnych o charakterze naukowo-badawczym lub opiniodawczo-doradczym uczestniczyli przedstawiciele 22 archiwów państwowych. W roku sprawozdawczym zebrały się następujące komisje, rady, zespoły oraz kolegia:

- Centralna Komisja Metodyczna;
- Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji;

- Rada Archiwalna przy NDAP (obradowała na jednym posiedzeniu – podczas którego opiniowano *projekt ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach*);
- Zespół „Informatyka i Archiwa” (zajmował się zagadnieniami informatyzacji archiwów państwowych);
- Centralna Komisja Zakupu Archiwaliów;
- Centralna Komisja Wyceny Archiwaliów;
- Zespół ds. rozmieszczenia zasobu archiwalnego w archiwach państwowych (zajmował się opiniowaniem wniosków w sprawie rozmieszczenia i scalania zespołów archiwalnych przechowywanych w archiwach państwowych);
- Zespół do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych;
- Zespół do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu ustalania jednostek organizacyjnych, w których powstają materiały archiwalne;
- Kolegium Redakcyjne czasopisma „Archeion”.

Ponadto w 2011 r. Naczelny Dyrektor powołał zespół, składający się z przedstawicieli trzech archiwów (AP w Lublinie, AP w Krakowie, AP w Szczecinie), którego celem jest przeprowadzenie analizy systemowej procesów w zakresie realizacji zadań kształtowania państwowego zasobu archiwalnego oraz przygotowanie założeń do systemu teleinformatycznego „Nadzór”.

5.2. Zebrania naukowe

W 20 archiwach w trakcie 64 zebrań wygłoszono 91 referatów i komunikatów. Najwięcej zebrań miało miejsce w AGAD (7), następnie zaś w AAN i AP w Katowicach (po 6). Prezentowane na spotkaniach referaty często dotyczyły materiałów źródłowych przechowywanych w zasobie archiwalnym, historii regionów, a także formach popularyzacji wiedzy historycznej. Rozpatrywano zagadnienia z zakresu zabezpieczania zasobu, w tym konserwacji i digitalizacji archiwaliów, metodyki archiwalnej, selekcji materiałów archiwalnych. Poruszano problemy związane z prezentacją danych historycznych z wykorzystaniem narzędzi informatycznych.

5.3. Udział w konferencjach naukowych

Archiwiści uczestniczyli w 266 krajowych konferencjach naukowych, w trakcie których wygłosili 268 referatów dotyczących zagadnień historii oraz archiwistyki. Pracownicy archiwów brali udział m. in. w konferencji objętej patronatem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Wojewody Mazowieckiego, Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych

oraz Uniwersytetu Warszawskiego, pt. *„Wkład archiwistów warszawskich w rozwój archiwistyki polskiej”*. Wśród prelegentów znaleźli się pracownicy AAN, AGAD, NAC i APW. Przedstawiciele archiwów brali udział także w XXV Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Kartografii oraz w VIII Ogólnopolskim Seminarium Archiwalnym pt. *„Nowe regulacje prawne w zarządzaniu dokumentacją współczesną”*, a także w III Toruńskich Konfrontacjach Archiwalnych, pt. *„Archiwistyka między różnorodnością a standaryzacją”*.

W 2011 r. archiwiści uczestniczyli w 56 konferencjach międzynarodowych, wygłaszając 52 referaty. Pracownicy archiwów (AGAD i APDOP) uczestniczyli w Lillehammer w konferencji *„Polska i Norwegia – historia solidarności”*. Polscy archiwiści brali udział także w obradach XVIII Zjazdu Archiwistów Saksońskich, Konferencji Archiwów Krajów Słowiańskich w Lublaniu. Natomiast przedstawiciele Archiwum Państwowe m.st. Warszawy brali udział w konferencji zorganizowanej przez Instytut Yad Vashem w Izraelu na temat tworzenia baz danych osób zamordowanych w wyniku Holocaustu *„Recording the Names”*. Na konferencji wygłosili 2 referaty.

5.4. Udział w projektach wspólnych

W 2011 r. 17 archiwów państwowych wzięło udział w realizacji różnego rodzaju projektach badawczych, mających często charakter badań nad historią regionalną. Przedsięwzięcia te podejmowane były zazwyczaj we współpracy z innymi krajowymi oraz zagranicznymi instytucjami naukowymi – pracownicy AP w Gdańsku kontynuowali prace, w ramach projektu prowadzonego przez NDAP, polegające na opracowaniu zespołu *Akt Rodziny Bronarskich* w Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Szwajcarii; pracownik tego Archiwum porządkował również materiały z zespołu *Listy do Prymasa Polski Józefa Glempa* w Polskiej Misji Katolickiej w Paryżu. AP w Łodzi nadal prowadziło, wraz z Zentrum für Medien und Interaktivität Uniwersytetu Justusa Liebiga w Giessen, prace nad projektem poświęconym digitalizacji i udostępnieniu w Internecie materiałów archiwalnych dotyczących ostatniego roku funkcjonowania getta w Łodzi. Natomiast pracownik AP w Szczecinie uczestniczył w projekcie *Inwentarz Archiwum Instytutu Literackiego Kultura*, koordynowanym przez Archiwum Instytutu Literackiego Kultura w Maisons Laffitte pod Paryżem.

Przykład współpracy w zakresie badań nad historią regionalną stanowi AP w Kielcach, które wraz z Zarządem Regionu NSZZ Solidarność Ziemia sandomierska kontynuowało projekt badawczy *Historia Solidarności Region „Ziemia Sandomierska” w latach 1980-1990*. Natomiast AP w Krakowie zakończyło projekt *70 lat później. Szacunek do historii – pomostem między pokoleniami*, koordynowany przez Towarzystwo Miłośników Piwnicznej. Efektem współpracy było wytyczenie tras zgodnych ze szlakami partyzanckimi i kurierskimi z czasów II wojny światowej. AP Poznań nadal współdziałało w projekcie badawczym *Trakt Królewsko-Cesarski*, przeprowadzając kwerendę na temat dokumentacji obiektów położonymi przy trakcie.

AP w Łodzi prowadziło prace nad autorskim projektem dotyczącym sporządzenia i opublikowania biogramów funkcjonariuszy polskiej Policji Państwowej z terenu województwa łódzkiego, poległych i zaginionych na terenie ZSRR.

Wiele prac badawczych nad historią regionalną przybrało formę opracowania monografii oraz innych publikacji – w tego rodzaju działaniach uczestniczyło Archiwum Państwowe m.st. Warszawy, przygotowując publikację *Pułtуска „Solidarność” 1980-1981. Wspomnienia i dokumenty*, oprac. B. Potykaj, K. Wiśniewski, Pułtusk 2011.

Ponadto archiwa, za pośrednictwem NDAP, kontynuowały prace w międzynarodowym projekcie tworzenia portalu internetowego prezentującego on-line zasoby archiwów 14 krajów Unii Europejskiej APEnet (European Gateway for Documents and Archives). Prace pracowników archiwów państwowych, m.in. ANN, AGAD, AP w Gdańsku polegały na przygotowaniu danych na poziomie opisu jednostki archiwalnej do prezentacji on-line w tym portalu.

Pracownik AP we Wrocławiu przeprowadził kwerendę źródłową w Archiwum Państwowym w Norymberdze na rzecz programu *INDEX Pamięci Polaków Zamordowanych i Represjonowanych przez Hitlerowców za Pomoc Żydom*, zainicjowanym przez Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie, a koordynowany przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych.

Archiwum Państwowe m.st. Warszawy przygotowało materiały edukacyjne - scenariusze lekcji oraz pliki z materiałami źródłowymi pomocne dla nauczycieli w prowadzeniu lekcji z uczniami szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Archiwa, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom informacyjnym szerszej rzeszy użytkowników, upowszechniały realizowane projekty badawcze w sieci internetowej. Przykład stanowić może projekt realizowany przez AGAD pt. "Cyfrowi Jagiellonowie" oraz wystawa internetowa zrealizowana przez AP m.st. Warszawy dotycząca „Grupy Kampinos” AK.

5.5. Współpraca w zakresie archiwistyki

AP Białystok współpracowało z Uniwersytetem w Białymstoku, AP Katowice z Zakładem Archiwistyki i Historii Śląska Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, AP Koszalin z Akademią Pomorską w Słupsku, AP Opole z Uniwersytetem Opolskim, AP Piotrków Trybunalski z Uniwersytetem Humanistyczno-Przyrodniczym Jana Kochanowskiego w Kielcach - Filią w Piotrkowie Trybunalskim, AP Rzeszów z Uniwersytetem Rzeszowskim, AP Toruń z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, AP m. st. Warszawy z Uniwersytetem Warszawskim oraz Akademią Humanistyczną im. A. Gieyszтора w Pułtusku, zaś AP Zielona Góra z Uniwersytetem Zielonogórskim.

Archiwa zorganizowały praktyki dla 484 praktykantów – najwięcej miejsc zapewniło AP w Krakowie (dla 96 praktykantów), AP w Lublinie (dla 55

praktykantów), AP w Katowicach (dla 54 praktykantów), zaś AP we Wrocławiu (dla 40 praktykantów). Przygotowanie tego rodzaju zajęć stanowiło istotny wysiłek na rzecz edukacji w zawodzie archiwisty.

Archiwa uczestniczyły też w organizacji kursów kancelaryjno-archiwalnych, warsztatów. Podejmowano również wspólne działania w zakresie prac wydawniczych.

5.6. Publikacje pracowników archiwów państwowych

W 2011 r. ukazało się 483 publikacji pracowników archiwów państwowych, wydanych przez podmioty inne niż same archiwa. Wśród nich wymienić należy 25 książek autorskich, 29 książek wydanych pod redakcją naukową, 25 edycji źródeł, 12 katalogów wystaw, 19 recenzji, 32 sprawozdania, noty lub komunikaty oraz 341 artykułów.

Najwięcej publikacji książkowych autorstwa pracowników archiwów opublikowało AP Wrocław (7) oraz AGAD (3). Natomiast AP w Katowicach opublikowało 5 książek, a ANN 4 książki pod redakcją naukową swoich pracowników.

Wśród książek przykładowo można podać następujące pozycje: I. Łaborewicz, P. Wiater *Szklarska Poręba; monografia historyczna*, Szklarska Poręba 2011; Sumariusz *Metryki Koronnej. Księga wpisów podkanclerzego Wojciecha Baranowskiego z okresu marzec 1588 - grudzień 1590 MK 135 z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie*, oprac. W. Krawczuk, M. Kulecki, Warszawa 2010, L. Potykanowicz-Suda „*Państwo a Kościół katolicki w województwie gdańskim w latach 1945 – 1970*”, Warszawa 2011, K. Strykowski, *Vademecum kancelaryjno-archiwalne*, Poznań 2011. Natomiast wśród książek wydanych po redakcją naukową pracowników archiwów zwrócić uwagę należy na – *Historia Górnego Śląska. Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu*, red. J. Bahlcke, R. Kaczmarek, D. Gwarecki, Gliwice 2011, *Encyklopedia Rzeszowa*, red. G. Zamoyski, Rzeszów 2011, *Tychy. Monografia historyczna*, red. R. Kaczmarek, Tychy 2011.

Istotną częścią publikacji pracowników archiwów były artykuły publikowane w czasopiśmie archiwalnych oraz w prasie o zasięgu lokalnym - ukazały się m.in. w *Tekach Archiwalnych*, *Roczniku Jeleniogórskim*, *Piotrkowskich Zeszytach Historycznych*, *Przeglądzie Zachodnim*, *Zeszytach Historycznych*, *Archiwiście Polskim*, *Dziejach Najnowszych i Szkicach Archiwalno-Historycznych*, „*Mówią Wieki*”. Najwięcej artykułów opublikowali pracownicy AP Wrocław oraz APW (po 37), ANN (31), AGAD (30).

Archiwa przygotowały także 64 publikacji multimedialnych – najwięcej AAN (19), AP we Wrocławiu (15).

Pracownicy archiwów państwowych uczestniczyli również w spotkaniach promocyjnych przygotowanych przez nich publikacji.

5.7. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych

Przedstawiciele 26 archiwów zasiadali w organach instytucji naukowych i kulturalnych, takich jak muzea (dr Piotr Greiner z AP w Katowicach pełnił funkcję członka Rady Muzeum Miejskiego w Rudzie Śląskiej, dr Lidia Wakuluk z AP w Bydgoszczy pełniła funkcję członka Rady Muzeum im. J. Kasprówicza w Inwrocławiu), kapituły (Andrzej Grochowski z APW pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody Honorowej im. Ostaszewskiego i Tytułu „Mławianin Roku”), stowarzyszenia oraz instytucje regionalne (prof. Kazimierz Kozłowski pełnił funkcję Wiceprzewodniczącego Prezydium Rady Naukowej Wolińskiego Parku Narodowego), towarzystwa historyczne (Piotr Rybczyński z AP w Poznaniu pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Konina), dr Jan Basta pełnił funkcję wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Rzeszowie), stowarzyszenia archiwistów i stowarzyszeniach przyjaciół archiwów (Włodzimierz Janowski z AAN pełnił funkcję sekretarza Oddziału w Warszawie Stowarzyszenia Archiwistów Polskich), dr Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Archiwum i Pamiątek Przeszłości), a także we władzach wyższych uczelni (prof. dr hab. Ryszard Kaczmarek z AP w Katowicach pełnił funkcję dyrektora Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach).

6. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA I WYDAWNICZA

6.1. Filmy popularyzacyjno-edukacyjne o działalności NDAP i sieci archiwów państwowych

W ramach działalności popularyzacyjnej NDAP istotnym działaniem była realizacja 2 filmów informacyjno-promocyjnych o działalności NDAP i sieci archiwów państwowych. Celem zrealizowanych w technice High Definition filmów jest zaprezentowanie roli NDAP i sieci AP jako instytucji nowoczesnych, profesjonalnych, dostępnych i przyjaznych, zarówno ze względu na ich znaczenie dla zachowania dziedzictwa kulturowego, jak i przydatności dla wszystkich obywateli.

6.2. Działalność edukacyjna i popularyzatorska prowadzona przez Internet

Niezwykle ważnym narzędziem realizowania polityki edukacyjnej i popularyzatorskiej NDAP jest Internet. Kontynuowano bieżącą redakcję serwisu www.archiwa.gov.pl, poprzez: zamieszczanie nadesłanych przez archiwa informacji o aktywności i przedsięwzięciach realizowanych w ramach ich działalności, przygotowywanie własnych artykułów o wydarzeniach organizowanych przez NDAP i archiwa, pozyskiwanie materiałów do artykułów, przygotowywanie fotorelacji, zamieszczanie oraz dokonywanie niezbędnych zmian, aktualizacji oraz korekt redakcyjnych na wszystkich podstronach serwisu.

Dokonana została również rozbudowa Strefy Edukacyjnej serwisu internetowego NDAP. Przeprowadzone zmiany pozwoliły na udoskonalenie jej funkcjonalności, ułatwiając tym samym internautom możliwość korzystania z jej zasobów, ze szczególnym uwzględnieniem fotografii oraz materiałów dźwiękowych. Jednocześnie sukcesywnie wzbogacano merytoryczną zawartość Strefy, m.in. poprzez zamieszczanie materiałów pomocniczych dla działalności edukacyjnej szkół i wyższych uczelni. Stale rozwijana jest baza propozycji lekcji archiwalnych prowadzonych przez archiwa państwowe, stanowiących istotną pomoc dla nauczycieli chcących urozmaicić proces nauczania. Ponadto rozwijano działalność popularyzacyjną poprzez wykorzystanie newslettera NDAP, a także serwisów społecznościowych Twitter, Facebook oraz Youtube.

6.3. Wystawy

W roku 2011 Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych przygotowała samodzielnie lub we współpracy z innymi instytucjami kilka wystaw, przygotowanych w oparciu o materiały z zasobu archiwów państwowych oraz przybliżających działalność Naczelnej Dyrekcji oraz podległych archiwów.

- **„Nasi Izraelczycy”**; W czerwcu 2011 r. w Warszawie zainaugurowano przygotowaną przez NDAP we współpracy z Ambasadą Izraela w Warszawie wystawę pt. „Nasi Izraelczycy. Losy polskich Żydów w Izraelu”, ukazującą głęboki ślad polskiej tradycji i kultury w historii Izraela oraz znaczenie dla wielu Izraelczyków ich polskich korzeni. Oprócz Warszawy wystawa była prezentowana również podczas Festiwalu Kultury Żydowskiej w Krakowie, Dni Kultury Żydowskiej w Olsztynie, Poznaniu, Piotrkowie Trybunalskim, Szczecinie i Kutnie (w ramach Dni Szaloma Asza). Przygotowano również wirtualną wersję wystawy.
- **„Przyjaciele Solidarności. Amerykańskie środowiska polonijne na rzecz opozycji demokratycznej w Polsce stanu wojennego”**; W grudniu 2011 r. otwarto przygotowaną przez NDAP we współpracy ze Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska” oraz Archiwum Państwowym miasta stołecznego Warszawy wystawę pt. „Przyjaciele Solidarności. Amerykańskie środowiska polonijne na rzecz opozycji demokratycznej w Polsce stanu wojennego” oraz towarzyszącą jej konferencję. Wernisażowi wystawy towarzyszyła debata, w której uczestniczyli: prof. Andrzej Błaszczyński, prof. John Micgiel, Irena Lasota, Bogdan Lis, Zygmunt Malinowski oraz Ewa Sułkowska-Bierezin.
- **„Polska Rozproszona. Program zabezpieczenia polskiego dziedzictwa archiwalnego poza granicami kraju”**; wystawę otworzono w lutym 2011 r. w Kolegium Bernardyńskim w Paryżu z okazji uroczystych obchodów 175. rocznicy powstania Polskiej Misji Katolickiej we Francji. Ekspozycja poświęcona działaniom NDAP i archiwów państwowych, we współpracy z instytucjami krajowymi, zagranicznymi i polonijnymi, na rzecz zachowania poloniców dla przyszłych pokoleń prezentowana była także w paryskiej siedzibie UNESCO, Warszawie (podczas IV Międzynarodowej Konferencji UNESCO Programu „Pamięć Świata”), Krakowie (w ramach spotkania Europejskiej Rady Archiwistów Krajowych) oraz Konsulacie Generalnym RP Nowym Jorku. Wystawę wraz z wersją wirtualną przygotowano przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- **„Co kryją archiwa? Dwa oblicza archiwów. Curiosa w zbiorach archiwów państwowych”**; w 2011 r. kontynuowano prezentację w kolejnych ośrodkach wystawy „Co kryją archiwa? Dwa oblicza archiwów. Curiosa w zbiorach archiwów państwowych”, która eksponuje ciekawe materiały archiwalne pochodzące ze zbiorów polskich archiwów państwowych.
- **„Vivat Konstytucja! W 220. rocznicę Konstytucji 3 maja”**; wystawa przedstawiała historię uchwalenia, tradycję obchodów Konstytucji 3 Maja, jej treść i sylwetki autorów oraz Warszawę czasu Sejmu Czteroletniego. Wystawa zorganizowana we współpracy z Biurem Kultury Urzędu m.st. Warszawy, Archiwum Głównym Akt Dawnych oraz Archiwum Państwowym m.st. Warszawy i Stołeczną Estradą.
- **„Archiwa warszawskie dawniej i dziś”** – wystawa ukazująca historię, bogactwo i różnorodność zbiorów, a także współczesną działalność

warszawskich archiwów (zorganizowana we współpracy z Instytutem Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego). Ekspozycja została objęta patronatem honorowym Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Wojewody Mazowieckiego oraz Rektora Uniwersytetu Warszawskiego.

6.4. Projekty wspierane i objęte patronatem przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych wspierał również zewnętrzne inicjatywy mające wpływ na kreowanie pozytywnego wizerunku archiwów państwowych i propagowanie wiedzy o archiwistyce. Swoim honorowym patronatem objął wiele przedsięwzięć, w tym obchody 60. rocznicy działalności ważnego dla archiwistyki ośrodka naukowego i dydaktycznego Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz starania Komitetu Organizacyjnego XX Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Studentów i Doktorantów dla Warszawy Afiliowanego przy Studenckim Kole Naukowym Historyków UW o uzyskanie mandatu umożliwiającego organizację XX Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Studentów i Doktorantów wiosną 2012 r. w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego.

Ponadto Naczelnny Dyrektor dofinansował organizowane przez Archiwum Państwowe w Katowicach obchody 90. rocznicy plebiscytu na Górnym Śląsku i III powstania Śląskiego oraz wsparł organizację odbywającego się w Lublinie i Zamościu „XIII Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki”.

6.5. Ważniejsze wydarzenia realizowane przez archiwa państwowe w 2011 r.

Wśród wydarzeń zrealizowanych przez archiwa państwowe w roku 2011 na szczególną uwagę zasługują m.in.:

- Prezentacja w Archiwum Miejskim Frankfurtu nad Odrą wystawy „Landsberg an der Warthe/Gorzów Wielkopolski. Zwei Namen – Eine Geschichte/Jedno miasto – wspólna historia”, zrealizowanej w ramach 60. rocznicy utworzenia Archiwum Państwowego w Gorzowie, we współpracy z Brandenburskim Głównym Archiwum Krajowym w Poczdamie. Ekspozycja prezentowała polsko-niemieckie dziedzictwo Gorzowa Wielkopolskiego, wspólną historię dwóch kultur i narodów na przykładzie archiwaliów pochodzących z polskich i niemieckich archiwów. Wystawie towarzyszył bardzo obszerny, dwujęzyczny (polsko-niemiecki) katalog zawierający dokumenty i fotografie prezentowane na ekspozycji.
- Wystawa „Za murem. Jak powstało warszawskie getto - fotografie z 1940 roku”. Ekspozycja była próbą przypomnienia tragicznych losów warszawskich Żydów i symbolicznym hołdem pamięci ich cierpień. Na ponad stu fotografiach i dokumentach wystawa ukazała sytuację społeczności żydowskiej

w Warszawie powstała w wyniku polityki niemieckich władz okupacyjnych, przedstawiała m.in. budowę murów getta w 1940 r., przeprowadzkę i życie ludności żydowskiej za murem, w pierwszym roku istnienia getta. Organizatorami wydarzenia były: Archiwum Państwowe m.st. Warszawy, Urząd Dzielnicy Żoliborz m.st. Warszawy, Stowarzyszenie Przyjaciół Archiwum Państwowego m.st. Warszawy, Urząd m.st. Warszawy.

- Zorganizowana przez Archiwum Państwowe w Suwałkach wystawa „Suwalszczanin na królewskim dworze. Ludwik Szaciński 1844-1894”, prezentującą przegląd dorobku fotograficznego L. Szacińskiego jako fotografa norweskiego dworu królewskiego oraz jego związek z miejscem urodzenia i regionem. Bohater wystawy był urodzonym w Suwałkach uczestnikiem powstania styczniowego, który by uniknąć represji został zmuszony do emigracji z kraju. Po tułaczce osiadł w Norwegii w Christianii (obecnie Oslo). Zyskał ogromne uznanie jako fotograf w Królestwie Norwegii i Szwecji, nagradzany był także na wielu międzynarodowych konkursach. W 1888 r. mianowano go na stanowisko fotografa królewskiego. Wydarzenie powstało dzięki wparciu Archiwum Państwowego w Krakowie.
- Zorganizowana przez Archiwum Państwowe w Białymstoku Oddział w Łomży ekspozycja „Łomża w dokumencie archiwalnym”. Wystawa została przygotowana z okazji 593. rocznicy otrzymania przez Łomżę praw miejskich, a honorowy patronat nad wystawą objął Prezydent Miasta Łomży - Mieczysław Leon Czerniawski. Jej współorganizatorem była Lokalna Organizacja Turystyczna „Ziemia Łomżyńska”. Na wystawie zaprezentowanych zostało 120 dokumentów obrazujących dzieje Łomży od początków XV wieku (z tego okresu pochodzą najwcześniejsze źródła pisane dot. miasta) aż do II wojny światowej. Przygotowana przez Archiwum Państwowe w Szczecinie oraz Archiwum Akt Nowych wystawa „Aktywność Armii Krajowej na Pomorzu Zachodnim w dobie drugiej wojny światowej”. Na wystawie zaprezentowano materiały archiwalne odnoszące się do działalności Wydziału Wywiadu Ofensywnego Oddziału II KG AK na terenie Pomorza Zachodniego w latach 1943–1944, ze szczególnym uwzględnieniem roli jednego z pracowników Oddziału II – Kazimierza Leskiego ps. „Bradł”. Wszystkie materiały prezentowane w ramach tej wystawy pochodziły z zasobu Archiwum Akt Nowych w Warszawie.
- Wystawa „Tradycje poznańskiego szkolnictwa w dokumentach Archiwum Państwowego w Poznaniu” zorganizowana przez poznańskie Archiwum. Na ekspozycji przedstawione zostały dokumenty związane z akademickimi tradycjami Poznania.
- Zorganizowana przez Archiwum Państwowe w Toruniu w ramach XI Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki ekspozycja "Żydzi w archiwaliach toruńskich". Wystawa miała na celu zobrazowanie życia toruńskiej społeczności żydowskiej na przestrzeni wieków. Wystawa przybliżyła biografie znanych torunian pochodzenia żydowskiego takich jak Hirsz Zwi Kaliszer, Georg Wolf

czy Lotte Jacobi. Wystawa w Archiwum to pierwsze przedsięwzięcie mające na celu upamiętnienie toruńskich Żydów.

6.6. Działalność wydawnicza

Jednym z istotnych obszarów działalności archiwów państwowych w 2011 r. były prowadzone prace wydawnicze. Spośród zaplanowanych i zatwierdzonych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pozycji wydawniczych w 2011 r. przygotowano m.in.:

- **Pamięć państw i narodów. Lista światowa Programu UNESCO *Pamięć Świata***, (oprac. Barbara Berska, Władysław Stępnia). Album stanowi próbę podsumowania dokonań Programu UNESCO *Pamięć Świata* w ciągu prawie 20 lat jego istnienia, z których najwidoczniejszym jest lista najcenniejszych osiągnięć dokumentalnych ludzkości. Publikacja towarzyszyła IV Międzynarodowej Konferencji Programu UNESCO *Pamięć Świata* odbywającej się w 2011 r. w Warszawie. Album jest zbiorem opisów i zdjęć obiektów wpisanych na światową listę Programu UNESCO *Pamięć Świata* od początku jego istnienia.
- **Real & Other Phtos. Wstęp do historii, identyfikacji i kolekcjonowania wczesnych fotograficznych kartek pocztowych** (autorstwa Anny Michaś). Publikacja jest kompendium wiedzy o fotograficznych kartach pocztowych. Zawiera zarówno historyczny zarys zagadnienia, jak i szczegółowy opis poszczególnych technik i procesu ich rozpoznawania. Jest to unikalne w skali kraju kompleksowe opracowanie problematyki opisywanej w publikacji;
- **Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce** (oprac. P. Pietrzyk). Publikacja jest efektem wieloletniej pracy grupy archiwistów, głównie z polskich archiwów państwowych, zaangażowanych w porządkowanie zbiorów Instytutu;
- **Źródła do dziejów ziemi łęborsko-bytowskiej. Od statusu lenna polskiego do inkorporacji do Królestwa Pruskiego i integracji z Pomorzem pruskim (1657-1815), tom 1 (1657-1740), tom 2 (1740-1815)**, (wybór i opracowanie: prof. Bogdan Wachowiak, prof. Zygmunt Szultka). Tytuł został przygotowany dzięki współpracy NDAP oraz Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk jako dwutomowe wydawnictwo gromadzące niezwykle bogaty zbiór materiałów źródłowych dotyczących historii ziemi łęborsko-bytowskiej. Wydawnictwo, zawierające materiały w językach: niemieckim, łacińskim, polskim i francuskim, stanowi podstawę do badań historycznych, prawnych, językoznawczych, etnograficznych, kościelnych, oświatowych, politologicznych i innych;
- **„Pruskie archiwa państwowe a niemieckie badania wschodnie (deutsche Ostforschung) w okresie międzywojennym XX wieku (1918-1939): między nauką a politycznym zaangażowaniem”** – publikacja wydana przez NDAP we współpracy z Archiwum Państwowym w Szczecinie;

- **„Archiwistyka oraz problemy historii Polski, Polonii i dyplomacji XX wieku. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Kołodziejowi”** przygotowana we współpracy między NDAP a Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Ponadto została przygotowana i opublikowana **Strategia archiwów państwowych na lata 2010-2020**, która jest długofalowym planem działania, określającym główne cele i kierunki rozwoju polskich archiwów państwowych. Ich realizacja ma przede wszystkim służyć zaspokajaniu potrzeb informacyjnych państwa i społeczeństwa.

W 2011 r. przygotowano także polskojęzyczną wersję **Standardów MoReq2- Wzorcowe wymagania dotyczące zarządzania dokumentami elektronicznymi**, która została zamieszczona na stronach internetowych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w celu dalszych konsultacji w szerszym środowisku archiwalnym oraz wszystkich osób zainteresowanych tą tematyką. Na stronach internetowych NDAP został zamieszczony również przetłumaczony na język polski **"Raport o archiwach w Unii Europejskiej po rozszerzeniu. Pogłębiona współpraca archiwalna w Europie – plan działania"** opracowany przez Grupę Ekspertów Krajowych ds. Archiwów Państw Członkowskich Unii Europejskiej oraz Instytucji i Organów UE na zamówienie Rady Unii Europejskiej.

Ponadto w trakcie roku sprawozdawczego prowadzono szereg prac nad nowymi wydawnictwami, wśród których znalazły się materiały pokonferencyjne **„XIII Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki”**. W Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych prowadzono również prace nad kolejnym tomem czasopisma archiwalnego **„Archeion”**.

W 2011 r. w całej sieci archiwów państwowych kontynuowano prace nad różnego typu publikacjami, wśród których znajdowały się pomoce archiwalne (przewodniki po zasobach, informatory, inwentarze zasobów), wydawnictwa źródłowe, monografie, albumy i inne opracowania historyczne, czasopisma archiwalne i wydawnictwa seryjne (łącznie wydano 88 publikacji, w tym 11 o charakterze seryjnym).

Do najważniejszych tytułów wydanych przez archiwa państwowe w roku sprawozdawczym należą:

- **„Archiwum Państwowe we Wrocławiu 1811-2011. Przeszłość i współczesność”** wydawnictwo przygotowane z okazji 200-lecia istnienia Archiwum Państwowego we Wrocławiu;

- **Informator o aktach stanu cywilnego w zasobie Archiwum Państwowego w Siedlcach”**.

- **„Regesty dokumentów przechowywanych na Górnym Śląsku (1401-1450)”** wydane nakładem Archiwów Państwowych w Katowicach i Opolu oraz czeskiego Archiwum Ziemskiego w Opawie;

- „**Regesta Fontium Saganensium**”, publikacja wydana przez Archiwum Państwowe w Zielonej Górze wspólnie z Urzędem Miasta Żagania prezentuje dokumenty ilustrujące fragmenty dziejów Żagania;

- „**Gdański przemysł okrętowy w dokumencie archiwalnym**”, publikacja wydana przez Archiwum Państwowe w Gdańsku;

- „**Ogólnopolski Strajk Chłopski w Siedlcach 5 XI - 14 XII 1981 r.**”, publikacja gromadząca efekty wystawy i konferencji, które odbyły się w siedleckim Archiwum 4 listopada 2011 roku;

- „**Księga czarna złoczyńców Sądu Kryminalnego w Wiśniczu (1665-1785)**”, publikacja źródłowa wydana przez Archiwum Państwowe w Krakowie poświęcona znajdującej się w zespole archiwalnym „Akta miasta Wiśnicza (1622-1867)” księdze sądowej prowadzonej dla spraw karnych w Sądzie miasta Nowego Wiśnicza w latach 1665-1785;

- „**Ilustrowane dzieje Ochotniczej Straży Pożarnej w Milanówku 1911-2011**”, publikacja Archiwum Państwowego Dokumentacji Osobowej i Płacowej, która została nagrodzona w VI Konkursie na prace popularnonaukowe i badawcze dotyczące historii pożarnictwa;

Część archiwów kontynuowała prace związane z edycją własnych czasopism i wydawnictw seryjnych. Zaliczają się do nich: „**Teki Archiwalne**” (Archiwum Akt Nowych), „**Miscellanea Historico-Archivistica**” (Archiwum Główne Akt Dawnych), „**Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny**” (AP Gorzów) „**Szkice Archiwalno-Historyczne**” (AP Katowice), „**Krakowski Rocznik Archiwalny**” (AP Kraków), „**Poznański Rocznik Historyczno-Archiwalny**” (AP Poznań), „**Rocznik Historyczno-Archiwalny**” (AP Przemyśl), „**Prace Historyczno-Archiwalne**” (AP Rzeszów), „**Rocznik Augustowsko-Suwalski**” (AP Suwałki), „**Kronika Warszawy**” (AP m.st. Warszawy), „**Archiwariusz Zamojski**” (AP Zamość).

W listopadzie 2011 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych była obecna jako wydawca podczas XX Targów Książki Historycznej. Przeprowadzono wówczas, równoległe ze sprzedażą, akcje popularyzacyjne i informacyjne.

W ramach działalności wydawniczej prowadzono także dystrybucję egzemplarzy obowiązkowych i bezpłatnych oraz wymianę publikacji między NDAP a innymi instytucjami w kraju i za granicą. Publikacje wydawane przez Naczelną Dyrekcję rozesłane zostały do instytucji kultury, bibliotek, archiwów zagranicznych i krajowych, środowiska akademickiego, szkół, kuratoriów, posłów i senatorów.

7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

W minionym roku dobitnie zaznaczyła się rola archiwów państwowych w działalności UNESCO, szczególnie w związku z mającą miejsce w Warszawie IV Międzynarodową Konferencją Programu Pamięć Świata,. Stanowiła ona przełom w polityce UNESCO w odniesieniu do kulturowego dziedzictwa ludzkości.

W roku 2011 w ramach polskiej prezydencji w Unii Europejskiej zorganizowano 3 prestiżowe spotkania międzynarodowych gremiów archiwalnych:

- **EBNA (Europejska Rada Archiwistów Narodowych) i EAG (Europejska Grupa Archiwalna)** – w Krakowie w dniach 6-7 X 2011 r.;
- **DLM-Forum** – w Warszawie w dniach 7-8 listopada 2011 r.

Ogółem wzięło w nich udział ponad 200 osób z kraju i zagranicy.

Koordynowano współpracę międzynarodową w oparciu o bilateralne porozumienia archiwalne oraz realizację projektów, takich jak:

- **program UNESCO „Pamięć Świata”**, w tym zorganizowanie **IV Międzynarodowej Konferencji UNESCO** pod hasłem: **„Kultura – Pamięć – Tożsamość”**; w konferencji udział wzięło ponad 200 przedstawicieli reprezentujących 71 krajów ze wszystkich regionów świata. Podczas 15 sesji i paneli dyskusyjnych wysłuchano wystąpień i polemik ponad 50 prelegentów. W ich gronie znaleźli się intelektualiści oraz wybitni eksperci nie tylko w dziedzinie dziedzictwa dokumentacyjnego, ale także problematyki dialogu kultur, czy dziedzictwa niematerialnego. Konferencja stała się ważnym forum międzynarodowej debaty na temat roli dziedzictwa dokumentacyjnego oraz pamięci zbiorowej we współczesnym świecie. W czasie konferencji dyskutowano nad kierunkami rozwoju Programu Pamięć Świata, specyfiką dziedzictwa dokumentacyjnego, problemami jego ochrony i udostępniania oraz rolą i różnymi formami przekazu pamięci zbiorowej w dzisiejszych czasach.
- **program Reconstitution of the Memory of Poland** (kontynuacja kwerend na Ukrainie dotyczących poszukiwania poloników);
- projekty związane z uzupełnianiem narodowego zasobu archiwalnego, w tym mikrofilmowaniem poloników we Lwowie.

W 2011 r. zakończono realizację 3-letniego projektu europejskiego **APEnet** (budowy europejskiego portalu archiwalnego). NDAP udostępniła łącznie prawie 2 miliony danych (rekordów na poziomie opisu jednostki archiwalnej), pochodzące z 10 archiwów państwowych oraz ponad 70 tys. skanów dokumentów. Przy projekcie zatrudniono ogółem ponad 50 archiwistów i informatyków.

Kontynuowano współpracę ze środowiskami polonijnymi oraz koordynowano prace związane z zabezpieczaniem zasobu archiwalnego poza granicami kraju. W ramach **programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe”, priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”** pomocą zostało objętych 9 instytucji z Europy i Ameryki Północnej. Kontynuowano program zabezpieczenia bezcennych zbiorów archiwalnych oraz bibliotecznych, przechowywanych w **Archiwum Instytutu Literackiego „Kultura”** w Maisons

Laffitte pod Paryżem. Prace wykonywał 10-osobowy zespół archiwistów, porządkując kolejne partie archiwaliów.

Kontynuowano współpracę z organizacjami międzynarodowymi i gremiami europejskimi – zorganizowano łącznie 17 wyjazdów przedstawicieli NDAP. Ich celem było uczestnictwo w posiedzeniach EBNA, obradach konferencji CITRA, posiedzeniu Stałej Konferencji Bibliotek, Archiwów i Muzeów Polskich na Zachodzie, udział w spotkaniach DLM-Forum, konferencjach archiwalnych (m. in. w Moskwie, Paryżu, Astanie) oraz konserwatorskich.

W 2011 r. przygotowano harmonogram prac dla 22 osób pracujących nad zabezpieczeniem zasobu instytucji polonijnych w 10 instytucjach oraz program poszukiwań archiwalnych dla 3 archiwistów, pracujących w 3 archiwach na Ukrainie w ramach rejestracji poloników. Zorganizowano łącznie 23 wyjazdy dla ponad 30 pracowników archiwów państwowych.

W roku sprawozdawczym przygotowana została dokumentacja dla Komisji Europejskiej oraz harmonogram prac i preliminarz wydatków w związku z planowanym uczestnictwem NDAP w europejskim projekcie APEX.

Ponadto przygotowano harmonogram wymiany bezdewizowej archiwistów z 8 krajami: Austria, Białoruś, Czechy, Łotwa, Niemcy, Rosja, Słowenia, Ukraina. Polscy archiwiści wyjeżdżali do Austrii, Czech, Łotwy, Niemiec, strona polska przyjęła delegacje z archiwów czeskich, niemieckich, kazachskich.

Opracowano 32 opinie na temat aktów normatywnych oraz umów i porozumień, głównie dotyczących bilateralnych programów współpracy kulturalnej i naukowej z różnymi krajami (Albania, Azerbejdżan, Austria, Białoruś, Chorwacja, Cypr, Czarnogóra, Indonezja, Łotwa, Niemcy, Rosja, Rumunia, Serbia, Wielka Brytania, kraje Azji i Pacyfiku, Afryki, Bliskiego Wschodu), a także w sprawie interpelacji poselskich (akta powstań śląskich), działań na rzecz osób niepełnosprawnych przy okazji organizowanych wydarzeń w ramach polskiej prezydencji, działań na rzecz mniejszości narodowych.

W ramach poszerzania zasobu archiwów państwowych poprzez pozyskiwanie nowych materiałów lub uzupełniania istniejących zespołów, kolekcji i spuścizn koordynowano w NDAP 4 przedsięwzięcia:

- pozyskanie mikrofilmów poloników z Ukrainy (zakupiono taśmy mikrofilmowe dla Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego we Lwowie i pozyskano 50 tys. kolejnych klatek mikrofilmowych do zasobu Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie);
- wymiana mikrofilmów z archiwami litewskimi (przygotowano 25 tys. klatek mikrofilmowych na kolejną wymianę);
- koordynacja przejęcia poloników z Urugwaju do zasobu Archiwum Akt Nowych;
- przekazanie do zasobu AAN zakupionych w Archiwum Narodowym w Waszyngtonie mikrofilmów dotyczących kampanii wrześniowej w 1939 r. (tzw. mikrofilmy aleksandryjskie).

W ramach wypożyczeń archiwaliów poza granice kraju, Naczelną Dyрекcja Archiwów Państwowych koordynowała czasowy wywóz dokumentów archiwalnych na 2 wystawy. Najważniejszym przedsięwzięciem w 2011 r. było wypożyczenie materiałów na zorganizowaną w Berlinie wystawę pt. „**Obok. Polska – Niemcy. 1000 lat historii w sztuce**”. Wystawa prezentowała historyczne etapy sąsiedztwa, począwszy od najwcześniej udokumentowanych kontaktów, poprzez epoki późniejsze, okres II wojny światowej oraz kontakty polsko-niemieckie okresu powojennego i obecne miejsce obu narodów w zjednoczonej Europie. Otwarcie ekspozycji, przygotowanej jako jedno z ważniejszych wydarzeń kulturalnych w ramach polskiej prezydencji, miało miejsce 21 września z udziałem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Bronisława Komorowskiego oraz Prezydenta Republiki Federalnej Niemiec, Christiana Wulffa.

8. PRZECHOWYWANIE DOKUMENTACJI NIEARCHIWALNEJ

W wyniku zawarcia umów cywilno – prawnych archiwa przejęły w 2011 r. 1 677,40 mb (165 096 jednostek) dokumentacji niearchiwalnej, natomiast na podstawie postanowień sądowych w archiwach znalazło się 217 mb. (48 016 j.) tychże dokumentów. W 2011 r. nie doszło do przejęcia dokumentacji niearchiwalnej na podstawie decyzji Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Całość zasobu dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej przez archiwa państwowe mierzy 34 703,99 mb (5 055 276 j.).

Tabela nr 5. Rozmiar dokumentacji niearchiwalnej (ogółem i nabytków)

	Rozmiar łączny na koniec roku sprawozdawczego				Nabytki w roku sprawozdawczym			
	odpłatne		nieodpłatne		odpłatnie		nieodpłatnie	
	mb	j.	mb	j.	mb	j.	mb	j.
Osobowa	10762,16	4 087 344	2 538,13	377 086	564,32	127 618	150,8	42 016
Płacowa	5 210,95	204 111	665,45	50 200	223,47	7 405	40,00	5 000
Inna	15 227,20	329 918	300,1	6 617	889,61	30 073	26,2	1 000
Razem	31 200,31	4 621 373	3 503,68	433 903	1 677,40	165 096	217	48 016

Wartość kontraktów na przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej

1 204 313, 90 zł

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych prowadził ewidencję przechowawców wpisanych do ogólnie dostępnego rejestru na stronie internetowej http://ewidencja.archiwa.gov.pl/ew_index.php. W roku sprawozdawczym w rejestrze figurowało 233 przechowawców.

9. LEGISLACJA

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych, podobnie jak w latach ubiegłych, uczestniczył w procesie przygotowania i opiniowania projektów aktów prawnych, zarówno inicjując takie prace, jak i uczestnicząc w uzgodnieniach międzyministerialnych. Zgłaszane przez Naczelnego Dyrektora uwagi, propozycje zmian i poprawek uwzględniane były na różnych etapach prac legislacyjnych i stanowiły wsparcie działań Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w tym zakresie.

Prace legislacyjne w roku sprawozdawczym zostały zdeterminowane w szczególności przez projekty dwóch aktów prawnych:

- założeń do projektu ustawy o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
- rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sposobu i trybu udostępniania materiałów archiwalnych znajdujących się w archiwach wyodrębnionych.

W obu ww. przypadkach całość uzgodnień oraz przygotowywanie kolejnych wersji projektów spoczywała na Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Naczelnna Dyrekcja włączyła się także w proces przygotowania projektu ustawy o rzeczach znalezionych oraz aktów wykonawczych do niej, w tym przepisów dotyczących krajowego rejestru utraconych dóbr kultury, czy nagród za znalezienie materiałów archiwalnych. Rozpoczęła także wspólnie z MSWiA zbieranie sugestii do nowelizacji rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt i instrukcji archiwalnej dla administracji samorządowej i rządowej.

W 2011 r. Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych wystąpił także do Ministra Sprawiedliwości z propozycjami nowych rozwiązań dla zarządzania dokumentacją w kancelariach tajnych resortu sprawiedliwości, tak by nowe zarządzenie w tej kwestii było zsynchronizowane z przepisami ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Z ważniejszych opiniowanych projektów założeń do ustaw lub projektów ustaw, czy ich nowelizacji warto natomiast wymienić: ustawę o redukcji obowiązków informacyjnych oraz o ograniczaniu barier administracyjnych, ustawę o centralnej ewidencji pojazdów, ustawę o odpadach, ustawę – Prawo spółdzielcze.

Swoje stanowisko i uwagi Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych przekazywał także odnośnie projektów rozporządzeń i zarządzeń regulujących Krajowe Ramy Interoperacyjności, postępowanie z zapisami dźwięku oraz obrazu i dźwięku w sądach, archiwizacji akt spraw sądowych, dokumentacji niejawnej w kancelariach tajnych, Plan Informatyzacji Państwa. W sumie zaopiniowano ponad 30 projektów aktów prawnych i uczestniczono w dalszych pracach legislacyjnych nad tymi projektami.

Opiniowano m.in. następujące projekty aktów normatywnych:

- założenia projektu ustawy – Prawo spółdzielcze,
 - ustawa o odpadach,
 - rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie Planu Informatyzacji Państwa na lata 2011-2015 (akt wykonawczy do ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne),
 - rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie sposobu i trybu udostępniania materiałów archiwalnych znajdujących się w archiwach wyodrębnionych (akt wykonawczy do ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach),
 - rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie środków bezpieczeństwa fizycznego stosowanych do zabezpieczenia informacji niejawnych (akt wykonawczy do ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych),
 - rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (akt wykonawczy do ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach),
 - rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów i rozporządzenia Ministra Środowiska dotyczące m.in. postępowania z dokumentacją mierniczo-geologiczną, hydrogeologiczną i geologiczno-inżynierską (akty wykonawcze do ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze),
 - rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości zmieniające rozporządzenie w sprawie archiwizowania akt spraw sądowych,
 - rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie sposobu archiwizacji danych oraz zakresu danych związanych z urządzaniem zakładów wzajemnych przez sieć Internet podlegających archiwizacji (akt wykonawczy do ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych),
- zarządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie Komitetu Rady Ministrów do Spraw Cyfryzacji.

Oprócz wymienionych, zaopiniowanych zostało ponad 50 projektów aktów normatywnych nadesłanych przez różne organy publiczne.

10. KADRY

10.1. Zatrudnienie

Tabela nr 6. Stan zatrudnienia w Naczelnej Dyrekcji oraz archiwach państwowych

zatrudnienie w dniu 31.12.2011 r.:	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
w archiwach państwowych	1 465,98	1 538
w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych	56,75	59
razem	1 522,73	1 597

zatrudnienie w archiwach państwowych:		<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
rodzaj działalności pracownicy:	naukowi	9,58	12
	archiwiści	897,45	918
	konserwatorzy	101,08	107
	administracja	219,08	234
	obsługa	238,79	267
razem		1 465,98	1 538

10.2. Wykształcenie

Tabela nr 7. Wykształcenie pracowników Naczelnej Dyrekcji oraz archiwów państwowych

		<i>archiwa</i>	<i>NDAP</i>	<i>razem</i>
wykształcenie wyższe	archiwistyczne	315	1	316
	historyczne	261	13	274
	inne	301	36	337
razem:		877	50	927

		<i>archiwa</i>	<i>NDAP</i>	<i>razem</i>
studia podyplomowe	archiwistyczne	188	2	190
	historyczne	6	0	6
	inne	71	11	82
razem:		265	13	278

10.3. Stażyści, praktykanci, wolontariusze

Tabela nr 8. Stażyści, praktykanci, wolontariusze w Naczelnej Dyrekcji oraz archiwach państwowych

		<i>archiwa</i>	<i>NDAP</i>	<i>razem</i>
stażyści	liczba osób	123	0	123
	czas pracy	64 093	0	64 093
praktykanci	liczba osób	511	1	512
	czas pracy	48 721	160	48 881
wolontariusze	liczba osób	85	2	87
	czas pracy	12 190	280	12 470

10.4. Podnoszenie kwalifikacji kadry w archiwach państwowych

W 2011 r. tytuł profesora zwyczajnego uzyskał dr. hab. Ryszard Kaczmarek pracownik AP w Katowicach. Natomiast 6 pracowników z czterech archiwów (AAN, AGAD, AP w Rzeszowie, AP we Wrocławiu) kontynuowało prace nad rozprawami habilitacyjnymi. Stopień naukowy doktora uzyskał pracownik AP w Krakowie, natomiast 34 osób z 17 archiwów przygotowywało rozprawy doktorskie.

Podyplomowe studia ukończyło 5 osób – w tym 3 osoby z zakresu archiwistyki (AP w Łodzi, AP w Płocku oraz APW), oraz 2 osoby z zakresu administracji publicznej (AP w Siedlcach). Natomiast 3 pracowników z 2 archiwów (AP w Poznaniu, AP w Toruniu) kontynuowało podyplomowe studia z zakresu archiwistyki, natomiast jedna osoba z APW rozpoczęła studia podyplomowe z zakresu prawa i administracji.

Ponadto pracownicy archiwów uczestniczyli w szkoleniach dotyczących digitalizacji materiałów archiwalnych, wykorzystywania platformy e-PUAP. Pracownik z AP w Płocku przebywał na stażu w Bibliotece Polskiej w Paryżu. Archiwiści doskonalili swoje umiejętności oraz zdobywali wiedzę także poprzez kontynuację nauki na wyższych uczelniach oraz uczestnictwo w szkoleniach i kursach. Pracownicy archiwów uczestniczyli w zorganizowanym przez NDAP szkoleniu z zakresu ochrony danych osobowych, ochrony informacji niejawnych, w warsztatach poświęconych identyfikacji fotografii czarno-białych i identyfikacji fotomechanicznych technik drukarskich.

11. FINANSE

11.1. Wydatki budżetowe

W roku 2011 kwota postawiona do dyspozycji przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na działalność archiwów państwowych wyniosła 120 405 411 zł. Stanowiła ona plan, którego wykonanie zamknęło się kwotą 118 867 403,02 zł, co oznacza, że wyniosło 98 %. Zwrot niewykorzystanych środków do budżetu to kwota 1 538 007,98 zł

Tabela nr 9

<i>L.p.</i>	<i>Rodzaj wydatków</i>	<i>Wykonanie 2011 rok (zł)</i>
1	wynagrodzenia osobowe pracowników	58 311 657,96
2	dodatkowe wynagrodzenie roczne	4 360 421,10
3	składki na ubezpieczenie społeczne	9 449 695,16
4	składki na fundusz pracy	1 224 288,60
5	wydatki majątkowe	16 981 347,71
6	świadczenia na rzecz osób fizycznych	155 616,51
7	składki na pfron	235 039,00
8	wydatki rzeczowe	28 051 645,49
Razem		118 769 711,53

Wydatki związane z przygotowaniem i sprawowaniem przewodnictwa w Radzie Unii Europejskiej:

Tabela nr 10

<i>L.p.</i>	<i>Rodzaj wydatków</i>	<i>Wykonanie 2011 rok (zł)</i>
1	wydatki rzeczowe	97 691,49
Razem		97 691,49

11.2. Dochody budżetowe

Dochody budżetowe zostały zaplanowane na 2011 r. dla Archiwów Państwowych w wysokości 3 981 000 zł. Głównym źródłem dochodów były wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych, wpływy ze sprzedaży wyrobów, wpływy ze sprzedaży składników majątkowych oraz pozostałych dochodów. Gospodarstwa pomocnicze wpłaciły do budżetu część wypracowanego zysku.

Wykonanie dochodów kształtuje się następująco

Tabela nr 11

§	Dochody z tytułu:	plan (zł)	wykonanie (zł)
075	dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych	73 000	109 250,60
083	wpływy z usług	29 000	316 924,06
084	wpływy ze sprzedaży wyrobów	20 000	25 534,69
087	wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	1 000	7 136,80
092	pozostałe odsetki		7 661,83
097	wpływy z różnych dochodów	45 000	499 295,05
RAZEM		168 000	466 507,98

Dochody państwowej jednostki budżetowej uzyskane z tytułu przyjętych zadań, które w 2010 r. były finansowane z rachunku dochodów własnych

Tabela nr 12

§	Dochody z tytułu:	plan (zł)	wykonanie (zł)
083	wpływy z usług	2 728 000	2 514 643,82
084	wpływy ze sprzedaży wyrobów		45,00
RAZEM		2 728 000	2 514 688,82

Dochody państwowej jednostki budżetowej uzyskane z tytułu przejętych zadań,
które w 2010 r. były realizowane przez gospodarstwa pomocnicze

Tabela nr 13

§	Dochody z tytułu:	plan (zł)	wykonanie (zł)
083	wpływy z usług	1 085 000	173 527,53
084	wpływy ze sprzedaży wyrobów		2 429,00
097	wpływy z różnych dochodów		802,43
RAZEM		1 085 000	176 758,96

12. INWESTYCJE

W 2011 r. podjęto w sieci archiwów państwowych ważne inwestycje infrastrukturalne: rozpoczęła się budowa nowych siedzib archiwów państwowych w Zielonej Górze, Gorzowie Wielkopolskim i w Radomiu. Modernizacje budowlane przeprowadzono też w kilku innych archiwach.

W poszczególnych archiwach realizacja inwestycji budowlanych przedstawiała się następująco:

- 1) AP w Gorzowie Wlkp. – budowa nowego budynku dla Archiwum. W 2011 r. został wykonany, zgodnie z zakresem rzeczowym inwestycji ujętym w *Programie inwestycji*, budynek w stanie surowym otwartym. Środki otrzymane na realizację inwestycji zostały wykorzystane w całości.
- 2) AP w Katowicach – budowa nowego obiektu w Bielsku Białej przy ul. Piłsudskiego 39a dla Oddziałów Archiwum Państwowego w Bielsku Białej, Oświęcimiu i Żywcu. Został zakończony etap inwestycji obejmujący wykonanie prac projektowych związanych z budową nowego obiektu.
- 3) AP w Radomiu – budowa nowego obiektu dla Archiwum. Do końca 2011 r. Archiwum w pełni wykorzystało przyznane środki finansowe, realizując zaplanowane prace budowlane.
- 4) AP w Zielonej Górze – budowa nowego budynku dla Archiwum. Inwestycja nie została zrealizowana zgodnie z harmonogramem ujętym w *Programie inwestycji*. Do dnia 31 grudnia 2011 r. wykonano tylko część z planowanego zakresu rzeczowego inwestycji obejmującą stan surowy otwarty bez pokrycia dachu. W związku z trudnościami ekonomicznymi wykonawcy robót budowlanych, które spowodowały, że nie był on w stanie dokonać zakupu materiałów budowlanych umożliwiających terminową realizację uzgodnionego zakresu robót. Ostatecznie, po zmniejszeniu planu finansowego o kwotę 877 000 zł, Archiwum zwróciło w wyniku niewykonania planu do budżetu państwa niewykorzystane środki w wysokości 1 137 069,77 zł. W związku z zaistniałymi opóźnieniami zostały podjęte niezbędne działania w celu zapewnienia terminowego zakończenia inwestycji.
- 5) APDOiP w Milanówku – zakończono inwestycję polegającą na wzmocnieniu konstrukcji budynku oraz przebudowie centralnego ogrzewania siedziby Archiwum.
- 6) AP w Szczecinie – zostało zakończone zadanie inwestycyjne polegające na przebudowie poddasza siedziby Archiwum z przeznaczeniem na pracownię digitalizacji.
- 7) AP w Lublinie – zgodnie z przyjętym *Programem inwestycji* zakończono przebudowę oraz zakup pierwszego wyposażenia do magazynów. Sporządzono też projekt na wykonanie dziedzińca i elewacji budynku zgodnie z zadaniem inwestycyjnym.

8) AP m.st. Warszawy – zgodnie z założeniami *Programu inwestycji* został zakończony montaż elektronicznych systemów zabezpieczeń realizowany w ramach zadania pn. *Przebudowa budynku Archiwum Państwowego m.st. Warszawy Oddział w Otwocku, ul. Górna 7.*

Wykonanie wydatków na inwestycje budowlane w 2011 r. wyniosło 11 495 261,97 zł.

Wykonanie wydatków na zakupy inwestycyjne w 2011 r. wyniosło 5 486 085,74 zł, w tym w ramach Wieloletniego Programu Kultura+ - 4 409 582,88 zł

Ogółem wykonanie wydatków majątkowych w 2011 r. wyniosło: 16 981 347,71 zł.